Dalarnas museum

Kulturhistorisk inventering

GRANGÄRDE KYRKOGÅRD

Antikvarisk rapport 2015:8

Dalarnas museum

Kulturhistorisk inventering

GRANGÄRDE KYRKOGÅRD

Antikvarisk rapport 2015:8

FÖRFATTARE: Lovisa Smedberg & Malena Andersson

Dnr: 13/15
Omslag: Grangärde kyrkogård
Foton: Alla foton i rapporten är tagna av Lovisa Smedberg
eller Malena Andersson, Dalarnas museum

SAMMANFATTNING

På uppdrag av Gränges-Säfsnäs församling har Dalarnas museum genomfört en kulturhistorisk inventering av Grangärde kyrkogård. Inventeringen syftar till att lyfta fram de kulturhistoriska värden som finns på kyrkogården.

I samband med att gravvårdar återlämnas behövs rutiner för hur vårdarna ska hanteras. Första steget i detta arbete är denna kulturhistoriska värdering av Grangärde kyrkogård med utpekande av särskilt värdefulla gravvårdar.

Rapporten omfattar en översiktlig beskrivning och karaktärisering av kyrkogården, samt en redogörelse för dess historik. Vidare följer karaktäriseringar, kulturhistorisk bedömning av de olika områdena och listor över särskilt utpekade gravvårdar.

Inventeringsarbetet har i stora drag följt Centrala Gravvårdskommitténs samt Länsstyrelsen Dalarnas riktlinjer. Arbetet har varit uppdelat i tre delar; fältarbete, historisk efterforskning samt rapportarbete. Gravvårdarna har bedömts efter kriterer grundade på ålder, konsthistoria samt lokalhistoria. Gravvårdarna har delats in i *mycket högt kulturhistoriskt värde*, vilka bör bevaras på plats, samt *högt kulturhistoriskt värde*, vilka bör bevaras men som efter varsam bearbetning kan återanvändas.

Kyrkogården breder idag ut sig i nord-sydlig riktning och har främst grusade gångar. Inom kyrkogården finns lägre träd och många häckar, medan större träd finns utanför staketet. Alla byggnader förutom kyrkan, såsom gravkapell och personal- och ekonomibyggnader står i kyrkogårdens utkanter. Kyrkogården har ur ett högt kulturhistoriskt värde ut ett lokalt perspektiv. Titlar och särskilda material kan berätta om lokala näringar liksom lokalt hantverk.

Grangärde första kyrka uppfördes på platsen under 1400-talet men fick sin nuvarande utbredning 1748. Kyrkogården fanns då främst på kyrkans södra sida, och utvidgades norrut först under mitten och slutet av 1800-talet. Det första gravkapellet uppfördes under 1900-talet, dagens gravkapell är det tredje i ordningen, uppfört på 1970-talet. I början av 1900-talet gjordes ytterligare utvidgningar norrut, dessa kvarter har än idag kvar sin ursprungliga struktur. Kyrkogården har haft ett antal olika kyrkogårdsstadgor från 1920-talet och framåt.

Grangärde kyrkogård är till vissa delar välbevarad medan andra är splittrade till följd av sentida omläggningar. Spår av kyrkogårdens äldsta kvarter finns i form av enstaka äldra gravvårdar söder om kyrkogården och planen från 1928 är till sin tydliga rutnätsindelning och välbevarade gravvårdsbestånd mycket välbevarad. På kyrkogården förekommer titlar och gårdsnamn med koppling till områdets historiska näringar och upptagmningsområdets gårdar. På kyrkogården finns ett antal kors av enklare metallarbeten, ett fåtal kopparkors och inskriptioner på gravstenar av metallbokstäver. Dessa tre företeelser bedöms idag vara ovanliga i länet och kan vara produkter av lokalt hantverk.

Områden som till struktur och karaktär är särskilt kulturhistoriskt värdefulla är FA & LA, UU, FB, LC & FC, FD, FE & LE likosm FG & LG. Gravvårdar som är utpekade förbevarande finns i områdena LA & FA, UA-UE, FB, LC & FC, FE & LE, FD, FG & LG.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....9
Bakgrund.....9
Syfte.....9
Rapportens upplägg.....9
Metod.....9
KYRKOGÅRDEN IDAG.....12
HISTORIK.....15
KYRKOGÅRDENS OMRÅDEN.....21
Kvarter LA och FA.....21
Kvarter UU.....26
Kvarteren AA-AE.....27
Kvarter FB.....28
Kvarter UE.....31
Kvarter UA - UD.....33
Kvarteren LC och FC.....34
Kvarter UF och UG.....40
Kvarter FD.....41
Kvarter LE och FE.....43
Kvarter FF.....47
Kvarter FS.....49
Kvarter FG och LG.....50
Kvarteren FH och FI.....54
Kvarter FK-LK och FL.....55
Kvarter FM och FN.....57
Kvarter FO.....58
KÄLLFÖRTECKNING.....59
BILAGA, Del 1, 2 & 3

INLEDNING

Bakgrund

På uppdrag av Gränge-Säfsnäs församling har Dalarnas museum genomfört en kulturhistorisk inventering av Grangärde kyrkogård. Arbetet har genomförts under 2015-2016 av byggnadsantikvarierna Lovisa Smedberg och Malena Andersson.

Syfte

Inventeringen syftar till att lyfta fram de kulturhistoriska värden som finns på Grangärde kyrkogård. I samband med att gravvårdar återlämnas till församlingen behöver det finnas rutiner för hur vårdarna ska hanteras. För att kunna upprätta dessa rutiner måste gravvårdarnas inventeras och deras olika värden bedömas. Med inventeringen som grund kan en plan upprättas för vilka gravvårdar som bör bevaras eller återanvändas samt vilka som kan plockas bort helt. Inventeringen är avsedd att utgöra ett underlag i församlingens förvaltningsarbete vid återlämning av gravar samt vid fall där gravrättsinnehavaren är okänd. Inventeringen kan utgöra en del i en Vård- och Underhållsplan för kyrkogården.

Inventeringen ska också vara ett stöd vid handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och vid sökning av kyrkoantikvarisk ersättning.

Bedömningar och riktlinjer ska ses som färskvaror som ska ses över och uppdateras kontinuerligt.

Rapportens upplägg

Rapporten omfattar en översiktlig beskrivning och karaktärisering av kyrkogården, samt en redogörelse för dess historik. Vidare följer karaktäriseringar och kulturhistorisk bedömning samt riktlinjer för de olika områdena, med i vissa fall listor över särskilt utpekade gravvårdar. Till varje beskrivning finns kartor. Avslutningsvis finns käll- och litteraturförteckning.

Som komplement till rapporten finns inventeringens fältdokumentation och ett stort antal digitala fotografier.

Metod

Inventeringsarbetet har i stora drag följt Centrala Gravvårdskommitténs, riktlinjer, framställda i *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, samt riktlinjer från Länsstyrelsen Dalarna. Arbetet har varit uppdelat i tre delar, nämligen historisk efterforskning, fältarbete samt rapportarbete.

Den historiska efterforskningen har innefattat studier av handlingar rörande kyrkogården såsom kyrkogårdsnämndens protokoll, planer och kartor i kyrkoarkivet i Landsarkivet i Uppsala. Äldre fotografier har även studerats liksom viss litteratur rörande kyrkogården och bygden. Personer inom församlingen har getts tillfälle att peka ut gravvårdar med lokal- och personhistoria.

Fältarbetet började med att kyrkogården fotograferades, beskrevs och karaktäriserades. Därefter bedömdes samtliga gravvårdar, varvid de med högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde dokumenterades individuellt i text och bild. Endast gravvårdar från före år 1960 har kommit ifråga om enskild inventering. Motivet till detta är arbetsekonomiska förutsättningar.

Hela inventeringsmaterialet levereras till församlingen digitalt och analogt.

Kriterier för kulturhistorisk bedömning

Följande kriterier har legat till grund för den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogårdens områden och gravvårdar. En gravvård kan vara kulturhistoriskt värdefull enligt ett eller flera kriterier. Kriterierna grundar sig på CGK:s handbok.[1]

Kriterierna är:

1. *Ålder:*

Fram till mitten av 1700-talet var hällen vanligast, men många gravsattes också utan gravvård som utmärkte platsen, eller med ett enkelt träkors. Gravvårdar från innan mitten av 1800-talet är tillverkade för hand. Därefter började gravstenar tillverkas med industriella metoder. Gravvårdar kan ge information om tiden då de tillverkades. Många titlar är tydliga historiska markörer.

Följande gravvårdar har ett kulturhistoriskt värde baserat på ålder:

- **Gravvårdar äldre än 1850.**
- **Gravvårdar med titlar.**

2. *Konsthistoria:*

Gravstenarnas utseende ger en tydlig information om den tid då de skapades. Trender inom konst och arkitektur togs upp i tillverkningen av gravstenar. Flera material är också tydliga tidsmarkörer. Vissa typer av gravvårdar, som t.ex. sandgravar eller staketomgärdningar, har endast använts under en mycket begränsad tid under historien. Många kyrkogårdar har anlagts med tydliga arkitektoniska ambitioner där gravstenarnas utseende och placering är delar av en helhet med t.ex. parkliknande eller monumentala strukturer.

Följande gravvårdar har ett kulturhistoriskt värde baserat på ett konsthistoriskt kriterier:

- **Gravvårdar som utgör delar av en arkitektonisk helhet på kyrkogården.**
- **Gravvårdar som är speciellt representativa med tydliga tidstypiska drag.**
- **Gravvårdar som till utformning, material eller dekor är mycket sällsynta eller ovanliga.**
- **Gravvårdar av gjutjärn eller trä.**

3. *Lokalhistoria:*

Kyrkogården är en viktig del av platsens historia. Här finns många ledtrådar till vilken typ av verksamhet som bedrivits i området. Historier och kännedom om kända personer som utfört något anmärkningsvärt eller som satt platsen ”på kartan” kan bevaras genom att personens gravvård bevaras.

Följande gravvårdar har ett kulturhistoriskt värde baserat på ett lokalhistoriskt kriterie:

- **Gravvårdar i material med anknytning till Grangärde och Dalarna.**
- **Gravvårdar över berömda personer som haft speciell anknytning till Grangärde.**
- **Gravvårdar med yrkestitlar representativa för Grangärde.**

Kriterierna kan vara av varierande styrka, varför gravvårdarna delas in i

[1] CGK Centrala Gravvårdskommittén (2007)

Gravvårdar med mycket högt kulturhistorisk värde

→ Dessa bör bevaras på befintlig plats och i nuvarande utförande.

Gravvårdar med högt kulturhistoriskt värde

→ bör bevaras, men kan återanvändas inom ett kvarter från samma tidsperiod med liknande gravvårdar. Vid återanvändning bevaras gravvårdens form och dekor medan inskriptionsytan kan bearbetas varsamt Den nya inskriptionen kan utföras direkt i materialet eller graveras/tryckas på en plakett som monteras i den gamla inskriptionsytan. Återbruk av gravvårdar har lång tradition, men främst inom en och samma familj. På Grangärde kyrkogård är FE 2 ett exempel på återbruk av äldre gravvård. Enkla träkors i mycket dåligt skick kan ersättas med kopior av god kvalitet.

Riktlinjer

De riktlinjer som presenteras i denna inventeringsrapport baseras på vad Dalarnas museum anser vara lämpligt för att värna kyrkogårdens kulturhistoriska värden. Riktlinjerna omfattar även hantering av enskilda gravvårdar med högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde.

Riktlinjerna bör utvecklas till en mer detaljerad nivå och förankras inom församlingens egen organistion. Riktlinjerna kan sedan utgöra ett styrdokument för framtida förvaltning och tillfogas en framtida vård- och underhållsplan för kyrkogården.

KYRKOGÅRDEN IDAG

Grangärde kyrkogård breder ut sig i ett långsmalt område i nord-sydlig riktning. Kyrkogården avslutas i nordöst med ett skarpt hörn och en solfjäderformad plan i nordväst, som sluter an till begravningskapellet väster om kyrkogården. Kyrkogården breder främst ut sig norr om kyrkan. Endast tre kvarter, varav de äldsta, finns söder om kyrkan. Söder om kapellet finns ett ännu outnyttjat gräsbeväxt område. Hela kyrkogården omgärdas av ett svart järnstaket med vita putsade staketstolpar.

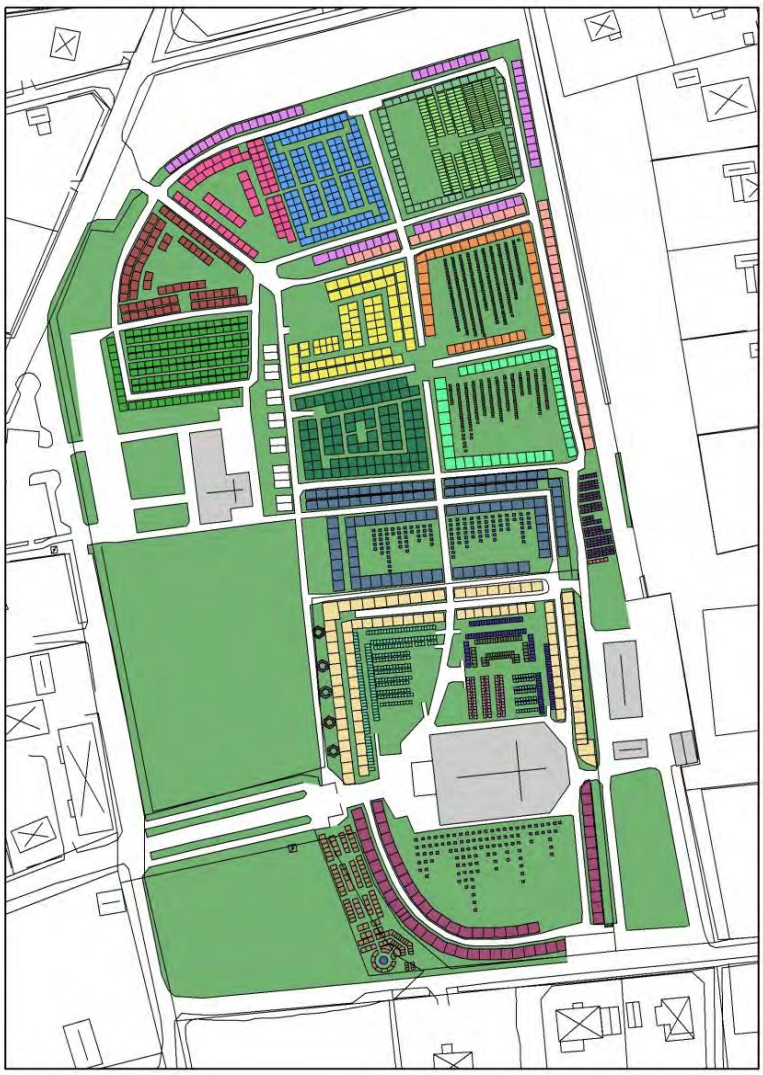

Grangärde kyrkogård 2015. Färgerna avser olika beteckningar för olika områden. Beteckningarna används i församlingens gravlistor, i den dagliga praktiska förvaltningen och i denna rapport. En ruta avser en gravrätt som i sin tur kan bestå av fler gravvårdar. Rutorna är symboliska. Därför kan gravarnas faktiska placeringar skilja sig från rutornas placeringar på denna kartbild.

Växtlighet

Träd finns främst i kyrkogårdens utkanter och längs gångarna. Inom området finns lönnar, tujor, korallkorneller och rönnar planterade. En björkallé leder fram till kyrkans entré. Sydväst om kyrkans entré, i kyrkogårdens västra utkant i kvarter UU, finns två parallella rader av stora thujor. Längs kyrkogårdens yttre kant mot söder finns en avskiljande ridå av mindre rönnar och bergtallar. Alldeles norr om kyrkan, intill kvarter UD står fem stora korallkorneller med rött grenverk. Norr om kyrkan, i kvarter UE, på en kilformad gräsyta finns fem små rönnar som skapar en vägg mot väster och leder besökaren vidare till kyrkogårdens långa mittgång. Även kvarter UE och UA kantas i norr av små rönnar. En rad med fyra mindre rönnar i kvarter FF, nordöst om kapellet, skapar en skiljevägg mot kyrkogården i söder. I samma kvarter finns en syréndunge. Kyrkogårdens väst- och östsidor kantas av stora lindar. Stora björkar avskiljer kyrkogården från vägen i nordväst och från villaområdet i norr.

Kavrtersindelning med centrummotiv av damm med thujor.

Centralt på kyrkogården står tre tujor kring en kvadratisk skifferbeklädd damm. Troligen fanns där ursprungligen 4st träd, ett i varje hörn. Denna plantering härstammar från när området anlades 1927, och finns med på ritningen från 1925, se *Historik*.

De flesta kvarter har låga formklippta häckar av måbär som omringar kvarteret. I vissa kvarter avskiljer häcken familjegravarna i ytterraderna från ensamgravarna i kvarterets inre. Några kvarter har rygghäckar.

Gångar och trappor

Gångarna är främst raka och de flesta är grusbelagda. Från kyrkogårdens nordvästentré leder den enda asfalterade gångvägen genom hela norra kyrkogården till kyrkobyggnadens västentré. Mellan kyrkans entré i väst och björkallén är marken belagd med släta betongplattor. Den södra delen omsluts av en grusgång som löper längs en rundad ytterkant. På kyrkans norra sida leder en lång gång axialt i vinkel mot kyrkobyggnadens långhus.

I anslutning till en parkering vid kyrkogårdens sydöstra hörn finns en enkel blockstenstrapp av granit, troligen från tiden kring 1950.

Byggnader

Gravkapellet är en ljust gul spritputsad byggnad med två byggnadskroppar. Själva kapellet har en något högre byggnadskropp och står i östvästlig riktning. Sadeltaket är belagt med skiffer. På norra väggen finns tre spetsbågade spröjsade fönster i ljust blått som går ända ner till marknivå. Även i västra gavelröstet, ovan den utdragna entrén, finns tre spetsbågade spröjsade fönster i blått. Den lägre byggnadskroppen, i vinkel mot kapellet, har valmat sadeltak belagt med bandplåt. Byggnadens sockel är klädd med skifferplattor. Fram till kapellets entré i väster leder en allé av tio högresta cypressväxter.

Ekonomi- och personalbyggnaderna är placerade öster om kyrkan. De utgörs av en låg länga med valmat sadeltak belagt med svarta betongtakpannor. Fasaderna är klädda med vit lockpanel. Fönstren med blå karm och båge är nästan kvadratiska och rytmiskt placerade. Portarna är i trä och målade i blått. I vinkel till ekonomi- och personalbyggnaden står en mindre toalettbyggnad. Den är slätputsad i vitt och har valmat, högt sadeltak belagt med skiffer. Mittemot toalettbyggnaden finns en carport för förvaltningens maskiner.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården som helhet

Kyrkogården har en medveten planering och arkitektur med kvartersindelning, gångsystem och växtlighet och tillmäts därför arkitektoniska värden. Flertalet omläggningar av kvarter gör att kyrkogårdens framväxthistorik är svår att utläsa rent materiellt. Helheten är något splittrad, medan enskilda kvarter är mycket välbevarade.

Kvarteren FD, FE-LE, FF och FG-LG är relativt orörda. Bortsett från trädbeståndet har de sin ursprunliga utformning och planering från 1928 och således högt kulturhistoriskt värde.

Bygdens historia som bergsmansbygd med en långtgående tradition av järnhantering speglas genom påkostade gravvårdar med yrkestitlar som *gruvfogden*, *brukspatronen* och *smeden*. Andra äldre yrkestitlar som till exempel *folkskoleläraren* minner om den första allmäna skolformen som blev obligatorisk ute i socknarna kring 1850. Titlar som *skräddarmästaren* vittnar om en tid med lokalt hantverk och i viss mån lokal ekonomi. Ortsnamn på gravvårdarna och gårdsnamn som *Täpp, Vikas, Pojkas* m.fl. berättar om kyrkogårdens upptagningsområde och gravarna kan kopplas till särskilda områden och gårdar. Kyrkogården har ett högt kulturhistoriskt värde ut ett lokalt perspektiv.

Lokala företeleser kan berätta om lokala idéer, traditioner och stilideal, lokalt hantverk och hantverkare. Särskilda företeelser på kyrkogården misstänks vara lokalt hantverk och bör undersökas ytterligare. På Grangärde kyrkogård gäller detta gravkors i metallarbeten och kopparkors på allmäna varv från 1900-talets första decennier liksom förekomsten av inskriptioner i form av grå metallbokstäver på stengravvårdar från 1900-talets första hälft.

Riktlinjer

I kyrkogårdens övergripande struktur bör grusgångarna och de stora lindarna liksom björkallén framför västentrén särskilt bevaras. Det gäller även 1920-talsplanens kvartetsindelning i rutnät med ett tydligt centrummotiv.

Vy från den stora mittgången, norr om kyrkobyggnaden.

HISTORIK

Grangärde kyrkogård har varit plats för en kyrka eller kapell sedan 1400-talet. Den första stenkyrkan uppfördes på platsen i slutet av 1400-talet, och den utgör kärnan i nuvarande kyrka. Sista utvidgningen av kyrkan, då den fick sin nuvarande utbredning, genomfördes 1748, men tornhuset tillkom inte förrän på 1830-talet. Grangärde kyrkas särdrag är dess ovanliga bredd, samt tornets utformning i typisk empirestil.[2]

Grangärde första kyrkogård låg närmast kyrkan på södra sidan, eftersom det fanns en uppfattning om att på den yttersta dagen skulle allt falla åt norr. När kyrkan föll åt norr skulle de döda inte kunna återuppstå. I ett protokoll från 1815 står det att ”graföppningar, sedan fördomarnas tid nu försvunnit, skola ske på alla sidor omkring kyrkan”. Begravningsskicket var en långsamt förändrande tradition – i samma protokoll framgår det att man ville sluta med begravningar inne i kyrkan och att befintliga gravar därinne skulle fyllas igen. Detta hade påtalats av en prost redan i slutet av 1700-talet, som hävdade det ohälsosamma i detta begravningsskick. Både då liksom 1815 möttes förslaget med motstånd och avslag.[3] Gravarna inne i kyrkan flyttades ut först vid renoveringen 1901-03. Fyra av gravhällarna är bevarande inne i kyrkan.[4]

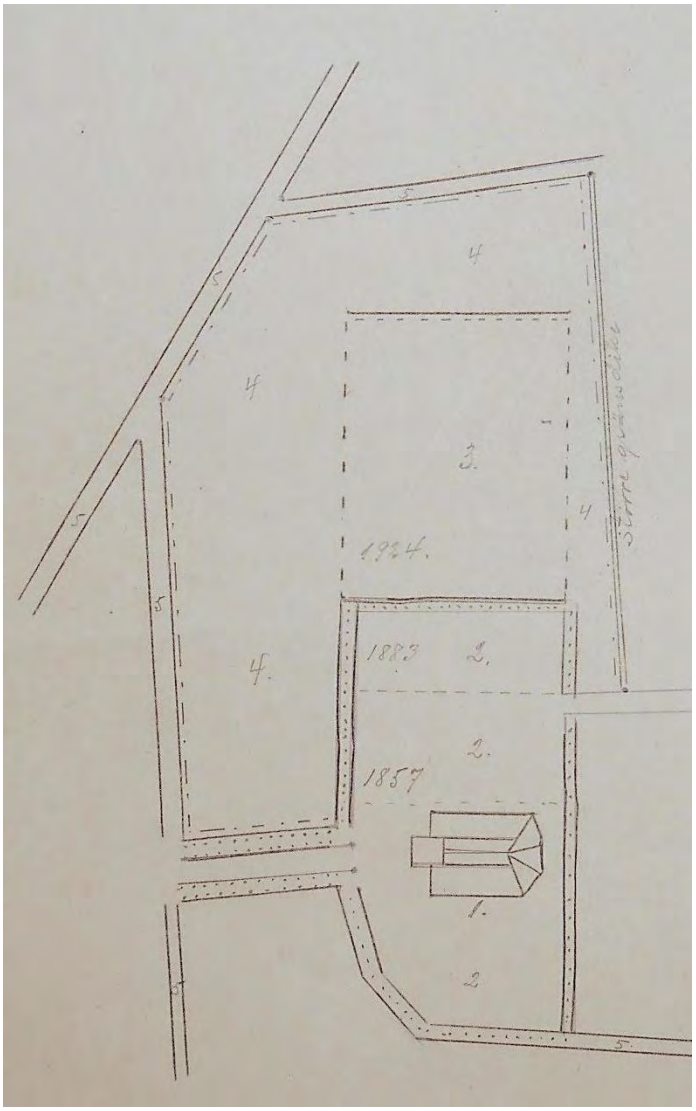

Skiss från 1924 som visar tidigare utvidgningar av kyrkogården.

Enligt en skiss över kyrkogården från 1920-talet anges att första utvidgningen norrut genomfördes 1845 och den andra 1883.[5] Nästa utvidgning av kyrkogården genomfördes under slutet av 1800-talet. I februari 1898 skickade Karl Linderoth från Hedemora en ritning på utvidgningen till kyrkoherden.Till brevet hör också en specifikation över träd och buskar med 16 olika storter.[6] Hos Landsarkivet återfinns en ritning utan datering, som troligen är Linderoths ritning. Kyrkogården omgärdades då av trädplanteringar i två rader; alléer som omslöt hela kyrkogården.[7] Om så var fallet vid ritningens tillkomst eller om planteringarnas omfattning var del i kommande plan vet vi inte säkert, men enligt kyrkostämmans protokoll från 1863 diskuterades att kyrkogården skulle omhägnas med en häck, eftersom mur eller järnstaket skulle bli för dyrt. Mötet kom dock fram till att man skulle fortsätta med den ”några år tidigare påbörjade” trädplanteringen. Vid detta möte beslutades också att enskilda gravar endast skulle

[2] Darphin, Jean-Paul s. 1
[3] Magnevill, Anders s. 22
[4] Östberg, s. 34
[5] Kartor och Ritningar, ULA
[6] *Brev till Kyrkoherden A. Magnevin, 18-2-98*
[7] *Förslag till omläggning Grangärde Kyrkogård*

upplåtas vid trädplanteringen som omsluter kyrkogården, och man nämnde då att gravplatser skulle inrymmas mellan fyra björkar. Detta tyder på att platsen verkligen omslöts av en allé på 1920-talet.

Nästa ritning över kyrkogården visar att de slingrande gångar som syns på 1898 års ritning inte realiserades, utan området norr om kyrkan fick en mer traditionell rutnätsplan. Området söder om kyrkan fick enligt ritningen en rakt diagonal gång.[8]

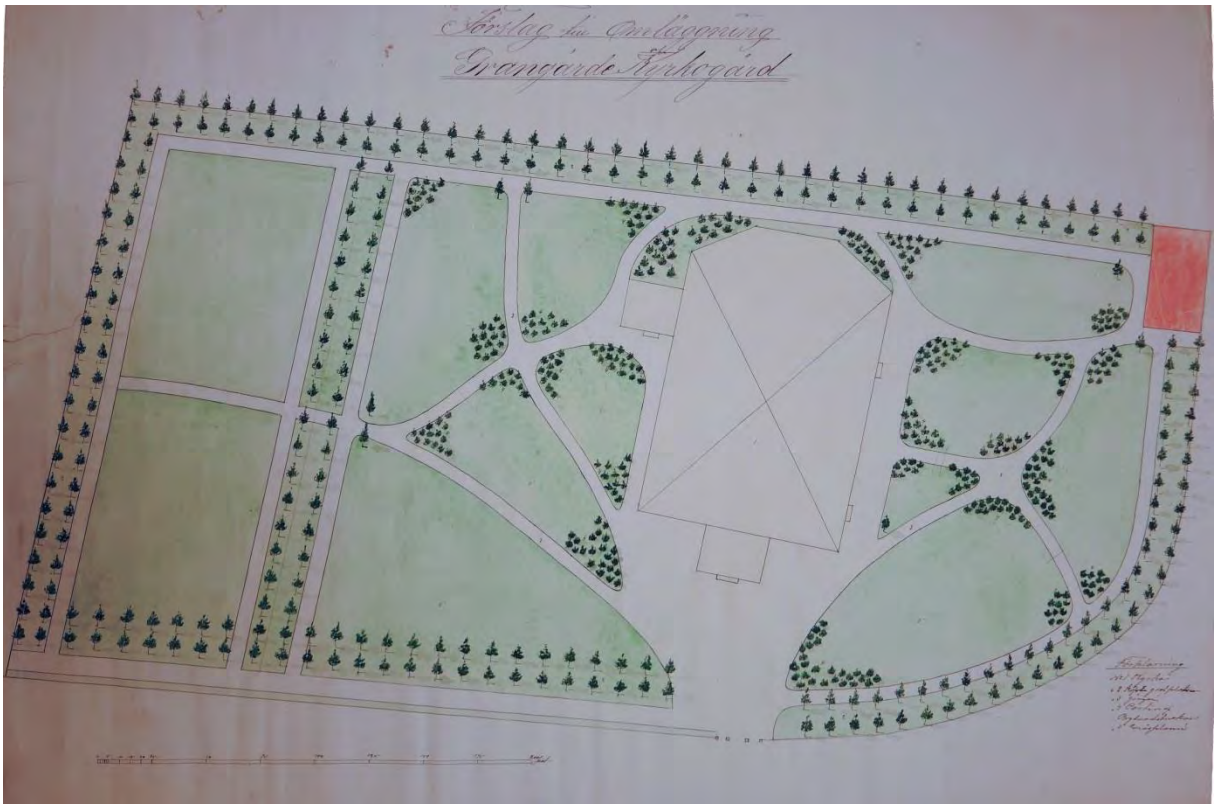

Ritning från 1898 signerad Karl Linderoth. Allén verkar ha genomförts enligt plan, men inte det mjukt svepande gångsystemet.

1924 köpte församlingen mark norr om kyrkogården från Aktiebolaget Ludvika Bruksägare för att utvidga kyrkogården.[9] Marken bestod av åker. Året därpå författades en beskrivning av den tänkta utvidgningen som ritades av länsarkitekt Magnus Dahlander och arkitekt Elis Werner från Säter. Flera björkar planerades att planteras och på en barnkyrkogård och på gamla området söder om kyrkan skulle rosenbuskar planteras. Familjegravarna skulle anläggas utmed gångarna och de enskilda allmänngravarna inuti kvarteren.[10] Församlingen inhämtade

Kapell uppfört 1928, rivet på 70-talet.

[8] Ritning 1925
[9] *Köpekontrakt 2 november 1924*
[10] *Beskrivning över förslag till utvidgning av kyrkogården i Grangärde*

godkännande av Länsstyrelsen och Domkapitlet och kyrkogårdens utvidgning började anläggas 1928, med den plan och disposition som ritningen visar, men det är dock oklart om planteringar och riktlinjer för gravvårdar genomfördes. Idag finns inga björkar på Grangärde kyrkogård. Ett pampigt åttakantigt gravkapell uppfördes också, som kom att stå på platsen knappt 50 år. Signaturen på ritningens över gravkapellet är något otydlig, men troligen markerad Gust. Johansson.[11] Tidigare hade det funnits ett träkapell från början av 1900-talet ritat av G. Ekman som stod söder om kyrkan.[12]

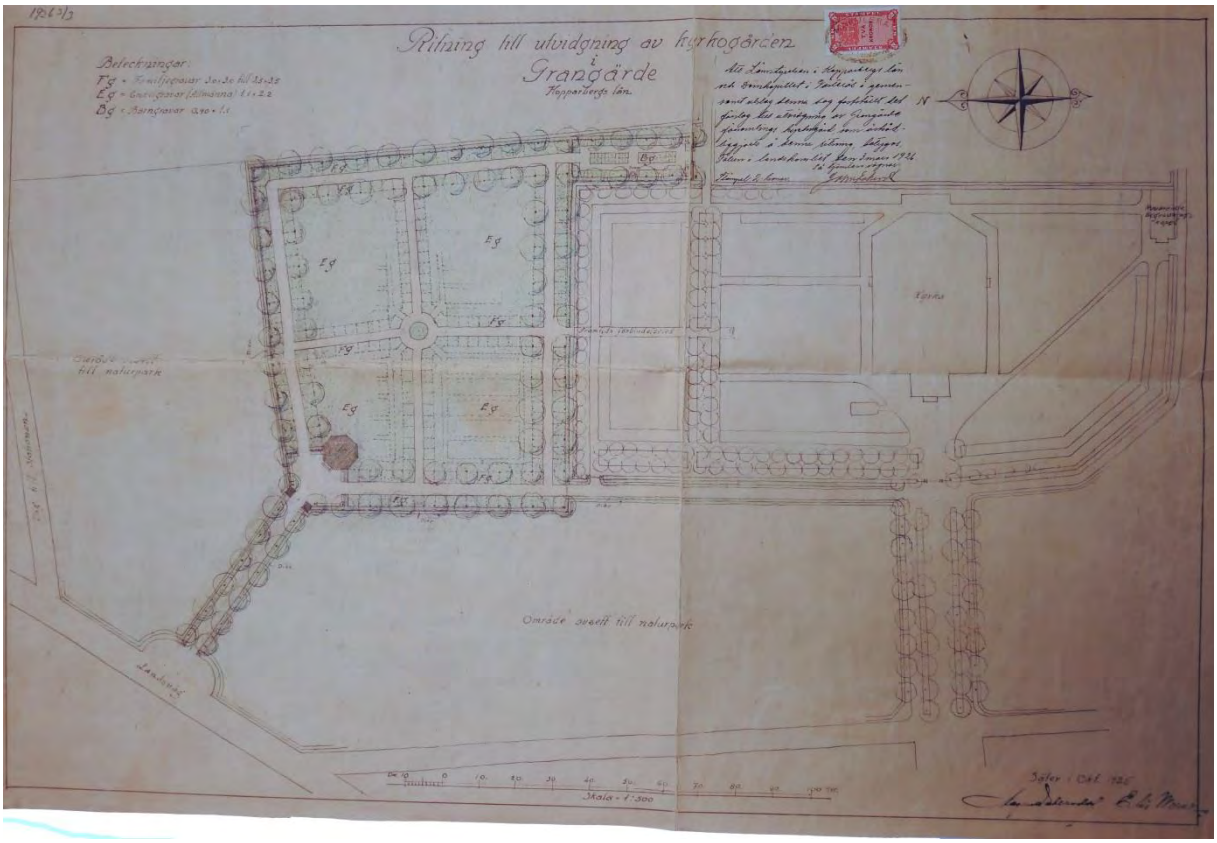

Ritning från 1925 signerad länsarkitekt Magnus Dahlander och Elias Werner.

Grangärde kyrkogård, vy mot norr.

I samband med utvidgningen 1927 skrevs en kyrkogårdsstadga för kyrkogården, författad 1928. Där fastslogs att träd inte fick planteras på eller vid gravar och att häckar inte fick vara högre än en meter. Vidare skulle alla gravvårdar granskas av kyrkorådet och gravvårdar som inte sköttes skulle plockas bort.[13] Redan 1935 skrevs nya bestämmelser som gällde från och med året därpå. I dessa står att gravarna skulle ordnas i ”sträng” och att inga sandkullar fick läggas på gravarna. Den som ändå ville ha en gravkulle skulle belägga den med torv eller annan plantering. Fyra år senare skrevs

[11] Ritning över gravkapell 1927
[12] Darphin, Jean-Paul 2006, s. 3
[13] *Kyrkogårdsstadga*

Gravöppningsutredningskommittén en utredning. Kommittén fastslog då att alla gravöppningar skulle ”risas”, dvs. att gravens väggar kläddes med granris.[14]

De allmänna varven var fattiggravar. Mindre bemedlade familjer skulle också kunna begrava sina anhöriga på ett organiserat och värdigt sätt. En grav stod alltid öppen. Vid jordfästning täcktes kistan med jord från intilliggande gravplats.[15] På sätt sätt var arbetet förenklat och alltid förberett för döden.

1939 skrev arkitekt Erik Fant ett förslag till utvidgning. Han beskrev då hur kyrkogården var omgärdad med gran. I förslaget gjorde han också ett nytt förslag till grindar vid ingången framför kyrkan. Utvidgningen gällde området framför kyrkans entré samt en urnlund i det sydvästra hörnet av kyrkogården. Han föreslog också att ett område vid granhäcken på norra sidan skulle reserveras för äldre gravvårdar som avlägsnats från ursprunglig plats. Urnområdet, UU, anlades enligt Fants förslag och invigdes 1946[16].

Kvarter UU ritat av Erik Fant 1939.

Även grindarna uppfördes, och granhäcken fanns kvar. Fant föreslog också att dåvarande kv D och F (troligen nuvarande FF och FD) helt skulle fyllas med familjegravar.[17] Denna förändring genomfördes inte. I arkiven finns också en odaterad föreskrift ”för gravar och plantering på nyanlagt område”. Troligen är den från efter Erik Fants utvidgning. Där fastslogs att gravarna på det utvidgade området skulle sås med gräs, ”så att de nu vanliga grustäckta ytorna undvikas”. Gravkullar skulle helst inte förekomma, men fick isåfall endast vara 15 cm höga med gräsbesådda kanter. Inga gravkullar tilläts vid hällar. Inte heller gravens kanter skulle markeras. Fortfarande fick man inte plantera träd eller buskar, eller inhägna gravplatsen med

---

[14] *Gravöppningsutredningskommitténs utredning*,
[15] *Persson 2016-10-18*
[16] *Protokoll vid sammanträde med Grangärde kyrkogårdsnämnd den 2 september 1946*
[17] *Grangärde kyrkogård Beskrivning av arbeten för omedelbar anläggning av nya familjegravar,* Erik Fant 1943,

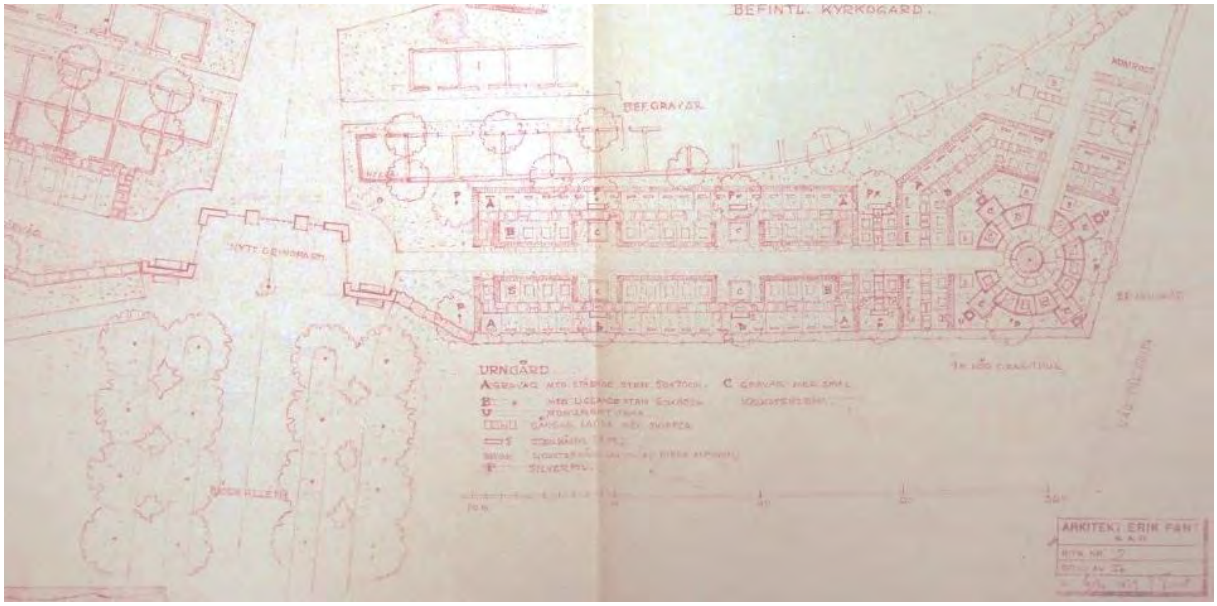

Erik Fants ritning från 1939.

annat än häckar som kyrkogårdsnämnden planterat. Gravvårdarna inom kvarter F skulle vara hällar av sten eller gjutjärn, på övriga platser fick man ha stående stenar men inte högre än 1,5 meter eller bredare än 1 meter. Lämpliga stenar ansågs vara kalksten, svensk marmor, sandsten och granit. Stenarna fick inte vara polerade, de skulle helst vara slipade, men även finhuggna tilläts.[18]

Från och med 1960 gällde nya föreskrifter. Där fastslogs att stenskoningar inte var tillåtna, samt att polerade ytor fortfarande inte var tillåtna. Ordet *Familjegrav* fick endast finnas med om det stod under övrig text. Yrke skulle stå med på vården och fullständiga data för födelse och död samt byns namn. På kvarter F och D skulle gravvårdarna inom kvarteret vara hällar, medan ytterraden skulle vara stående stenar. Dessa regler avspeglas ännu idag på kvarter FF och FD.

År 1968 ritade Wranges arkitektkontor, Lindesberg, ett nytt järnstaket runt kyrkogården. Grindarna och grindstolparna från 1939 byttes ut men de nya placerades i samma läge. Året därpå uppfördes staketet, tillverkat av Ivan Plahns Trädgårdsanläggningar, Ludvika, och målat av Mauritz Anderssons måleri, Saxdalen.[19] Arbetet var klart 1970.[20]

1971 gjordes flera förändringar på kyrkogården. En utvidgning planerades åt nordöst men genomfördes inte. Kvarteren närmst norr om kyrkan lades om och planerades för nya gravar. Då uppfördes också det gravkapell som idag finns nordväst om kyrkan. Det ritades av Wranges arkitektkontor som ett kombinerat högrest kapellrum och lägre teknik-/personalutrymmen. Anläggningen har egen infartsväg och anslutande parkeringar, Samtidigt, 1971, uppfördes en ny personalbyggnad som en förlängning av den befintliga ekonomibyggnaden, se *Beskrivning*. Bara några år senare, 1976, anlades en minneslund, norr om allén till kyrkan, där ett tidigare gravkapellet stått. Denna utvidgning ritades av arkitekt E.O. Holmberg.[21]

Senaste större förändring genomfördes år 2000 då urnlunden i östra delen av kyrkogården anlades.

---

[18] *Föreskrifter för gravar och plantering på nyanlagt område*, odaterad
[19] *Protokoll, kommitten för inhägnad av kyrkogården 17/4 1969*
[20] *Anteckningar förda vid slutbesiktning av inhägnad vid Grangärde kyrkogård*
[21] Darphin, Jean-Paul 2006, s. 3

Sammanfattande kronologi för Grangärde kyrkogård

År	***Händelse***
1400-tal	Grangärde första kyrka uppförs på platsen.
1748	Kyrkan får sin nuvarande utbredning.
1845	Kyrkogården utvidgas norrut.
1883	Kyrkogården utvidgas norrut för andra gången.
1898	Ännu en utvidgning planeras enligt ritning och beskrivning av Karl Linderoth.
1900-tal	Tidigt. Ett gravkapell i trä uppförs efter ritningar av G. Ekman
1924	Församlingen köper mark för utvidgning norrut.
1927	Kyrkogården utvidgas norrut enligt ritningar av länsarkitekt Magnus Dahlander och arkitekt Elis Werner, Säter. Ett åttkantigt gravkapell i sten med tempelgavel ritat av Gust. Johansson uppförs. Gravplatserna på området börjar nyttjas samma år.
1928	Ny kyrkogårdsstadga. Inga träd får planteras på eller vid gravar. Alla gravvårdar ska granskas av kyrkorådet.
1935	Nya bestämmelser för kyrkogården. Gravar ska ordnas i sträng. Sandkullar ej tillåtna.
1939	Utredning menar att alla gravöppningar ska risas.
1939	Nytt förslag till utvidgning ritas av arkitekt Erik Fant. Nytt förslag till grindar.
1946	Utvidgningen åt syd och sydväst, samt nya grindar invigs.
1960	Nya föreskrifter. Stenskoningar eller polerade ytor ej tillåtna. Yrke, födelse/dödsdatum samt bynnamn ska stå med på gravvården.
1968	Wranges arkitektkontor ritar förslag på nytt järnstaket och grindar.
1970	Nytt staket färdigt runt kyrkogården.
1971	Dagens gravkapell och personalbyggnad uppförs, ritat av Wranges arkitektkontor.
1976	Kyrkogården utvidgas åt söder samt med minneslund åt norr om allén till kyrkan. Utvidgningen ritas av E. O. Holmberg
2000	Urnlunden i östra delen av kyrkogården anläggs.

KYRKOGÅRDENS OMRÅDEN

Kvarter LA och FA

Beskrivning

Kvarter LA och FA är kyrkogårdens äldsta och ligger söder om kyrkan. Kvarter LA utgörs av det inre området medan kvarter FA utgör de två ytterraderna längs grusgångarna. Längs staketet som avgränsar kyrkogården finns träd planterade, men i övrigt är i övrigt spartanskt med en enkel gräsmatta. I områdets västra kant följer en häck den rundande grusgången. Kvarter FA består av stående stenar, medan LA till största delen består av mindre hällar i diabas och mindre stående stenar med rundad eller kantig överdel. Några smideskors förekommer, samt en gravvård med smidesstaket. Gravvårdarna i LA har tidigare legat i nordsydliga rader men idag är en stor mängd gravvårdar borta, vilket gör raderna otydliga. Endast gravvårdarna i FA har planteringar. Gravstenarna är från främst från 1915 och framåt.

Grangärde kyrkogård med LA markerat i rött och FA markerat i blått.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets läge direkt söder om kyrkobyggnaden har kulturhistoriskt värde. Det var här de första utomhusgravarna belades, troligtvis under sent 1700-tal eller början av 1800-talet. Kvarterets höga ålder kan avläsas tack vare förekomsten av en gjutjärnshäll från 1806. Ett annat ålderdomligt drag är den staketomgärdade graven.

Åldersbundna värden har alltså tydliga kopplingar till gravområdets läge på kyrkogården och till enstaka gravvårdar.

Områdets disponering med en kvartscirkelformad yta som följer terrängen kan vara från 1800-talet, men har troligtvis systematiserats och förstärkts under 1900-talets första hälft. Nuvarande disposition i kombination med de äldre gravvårdarna berättar om kyrkogårdens kontinuitet och kyrkogårdsarkitekturens utveckling.

Områdets arkitektur med rumslig indelning som med tydlighet avspeglar tidens klassamhälle, de mest påkostade enskilda gravarna eller familjegaravarna i ytterkant och de enklare allmäna gravarna inuti. Familjegravarna och de allmänna varven bygger tillsammans upp en helhet och är båda kulturhistoriskt värdefulla.

Järnkorsen från tidigt 1900-tal kan vara tillverkade lokalt och kan därmed vara av lokalhistoriskt värde, men frågan bör utredas närmare. Områdets övriga gravvårdar, som är knähöga med rundad eller kantig topp och små fyrkantiga hällar, är i övrigt tidstypiska för 1900-talets första decennier och därför värdefulla.

Riktlinjer

Områdets struktur med rundlöpande grusgång och den rumsliga dispositionen av gravvårdar bör bevaras. Utgångna gravrätter eller tomma gravar bör endast upplåtas på nytt om nya gravvårdar ansluter i stil, material och storlek till omgivande gravvårdar. Det kan vara lämpligt att förtäta området med nya eller återanvända gravar. Gärna små hällar av diabas eller små stående diabasstenar med rundad eller bruten topp. Kors av trä eller järn är även passande för området. Tydliga riktlinjer för detta bör utformas och godkännas i kyrkorådet.

De befintliga äldre gravvårdarna bör i stor utsträckning bevaras då området hör till kyrkans äldsta, se lista över utpekade gravar.

Kvarter LA.

Lista över utpekade gravar

På grund av brister i kartmaterialet och skadade inskriptioner har rätt beteckning för ett flertal gravvårdar ej funnits. Dessa gravvårdar har inte heller kunnat föras upp på listan. I det digitala materialet som medföljer denna rapport finns dessa i särskild mapp med benämningen *Oläsliga*. Det rör sig om små fyrkantiga hällar som i sammanhanget bedöms ha högt kulturhistoriskt värde.

Respektive gravvård i listan finns dokumenrade i text och bild i tillhörande bilaga.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FA 1	1843-05-15	BERGLING	Mycket högt
FA 2	1918-11-30	HEDBERG	Högt
FA 3	1923-05-10	ANDERSSON	Högt
FA 5	1972-08-25	SVENSSON	Högt
FA 6	1878-08-20	LARSSONS	Högt
FA 7	1894-08-01	PERSSON	Mycket högt
FA 9	1966-02-05	LUNDGREN	Högt
FA 10	1903-12-16	SALWENS	Mycket högt
FA 11		JANSSON	Mycket högt
FA 12	1904-02-01	GESELIUS	Mycket högt
FA 13	1917-03-04	LUNDMANS	Högt
FA 15		PERSSON	Högt
FA 16	1906-09-30	SJÖGREN	Mycket högt
FA 17	1959-11-08	ANDERSSON	Mycket högt
FA 18	1883-05-06	ERSSON	Mycket högt
FA 19	1929-07-30	ERSSON	Mycket högt
FA 20	1899-12-17	LARSSON	Högt
FA 21	1882-03-19	PERSSON	Mycket högt
FA 22	1884-06-29	PERSSON	Mycket högt
FA 25	1879-06-29	KARLSSON	Mycket högt
FA 26	1929-02-09	KARLSSON	Mycket högt
FA 28	1905-09-20	LARSSON	Mycket högt
FA 30	1960	PERSSON	Mycket högt
FA 31	1904-04-10	ANDERSSON	Högt
FA 34	1918-12-15	LARSSON	Mycket högt
FA 35	1875-06-17	ANDERSSON	Mycket högt
FA 36	1876-08-03	ANDERSSON	Högt
FA 37	1877-07-19	HALVARSSON	Mycket högt
FA 40	1952-09-09	OHLSON	Mycket högt
FA 41	1926-04-03	WESTMAN	Mycket högt
FA 42	1924-04-13	ANDERSSON	Mycket högt
FA 43	1923-10-07	PERSSON	Mycket högt
FA 45	1914-07-26		Mycket högt
FA 46		PERSSON	Mycket högt
FA 47	1914-11-01	PERSSON	Högt
FA 48	1914-11-01	ERIKSSON	Mycket högt
FA 49			Mycket högt
FA 50	1914-11-29	ANDERSSON	Mycket högt
FA 51	1952-02-17	BÄCK	Mycket högt
FA 52	1915-03-25	RINGSTRÖM	Mycket högt
FA 53	1915-07-11	NYBO KALLE	Mycket högt

FA 54	1915-07-24	CARLGREN	Mycket högt
FA 55	1915-12-05	VON SCHEELE	Högt
FA 56	1916-04-09	BARKSTRÖM KARLSSON	Högt
FA 57	1916-07-23	JANSSON	Mycket högt
FA 58	1920-11-21	KARLSTRÖM	Högt
FA 59	1916-11-26	PERSSON	Högt
FA 60	1913-11-30	STRÖMBERG	Mycket högt
LA 237	1910-02-14	GÄFVERT	Mycket högt
LA 250	1910-09-25	BRITA	Högt
LA 330	1911-03-19	ANDERSSON	Högt
LA 332	1911-02-19	GUSTAVSSON	Högt
LA 338	1911-01-22	EK	Högt
LA 338 - 341		MOR	Högt
LA 341	1910-12-08	ANDERSSON	Högt
LA 350	1910-11-06	PERSSON BLOM	Mycket högt
LA 422	1911-05-27	MOSTRÖM	Högt
LA 433	1911-07-27	ANDERSSON	Högt
LA 537	1911-12-03	ANDERS	Högt
LA 547	1911-10-29	SAMUELSSON	Mycket högt
LA 612	1912	PERSSON	Mycket högt
LA 612 - 628		ELLEN	Mycket högt
LA 612 - 628		HILMA	Mycket högt
LA 628	1910-tal	BROBERG	Mycket högt
LA 707	1913-04-06	LUNDSTRÖM	Högt
LA 707 - 804		MINA	Mycket högt
LA 612 - 628		ELLEN	Mycket högt
LA 804	1914-08-02	ERIKSSON	Mycket högt
LA 823	1914-04-10	ANDERSSON	Mycket högt
LA 826	1913-06-01	JANSSON	Mycket högt
LA 827 Träkors			Mycket högt
LA 828	1914-03-15	ANDERSSON	Mycket högt
LA 829-834		LARSSON	Mycket högt
LA 835	1914-01-01	JANSSON	Mycket högt
LA 837	1913-12-26	NILSSON	Mycket högt
LA 844	1913-12-26	ANDERSSON	Mycket högt
LA 847	1913-09-28	BJÖRK	Mycket högt
LA 904	1915-04-18	ROSÉN	Mycket högt
LA 908	1915-05-13	ERIKSSON	Mycket högt
LA 920	1914-11-13	NILSSON	Mycket högt
LA 1020	1915-07-04	DAHLSTRÖM	Mycket högt t
LA .1020 - 1025		KARIN	Mycket högt
LA 1025	2006-11-15	MOR	Mycket högt
LA 1028	1915-07-25	WESTERBERG	Mycket högt
LA 1038	1997-01-01	JANSSON	Mycket högt
LA 1046	1915-04-05	FRÖST	Mycket högt
LA 1119	1916-04-23	ERIKSSON	Mycket högt
LA 1146	1915-10-17	LUNDGREN	Högt
LA 1202	1916-07-16	JANSSON	Mycket högt
LA 1221	1917-07-01	HILDA	Mycket högt
LA 1237	1916-02-20	ERIKSSON	Mycket högt

LA 1239	1916-01-30	SKOGLUND	Mycket högt
LA 1243	1915-12-30	PERSSON LARSSON	Mycket högt
LA 1307	1918-05-20	FALK	Mycket högt
LA 1318	1917-07-17	ÅHLUND	Mycket högt
LA 1331	1916-11-27	FAR	Mycket högt
LA 1339 - 1340		MOR	Mycket högt
LA 1416	1918-10-06	ERIKSSON	Mycket högt
LA 1440	1917-11-11	MALMSTRÖM	Mycket högt
LA 1511	1918-09-08	JANSSON	Mycket högt
LA 1525	1918-11-03	ERIKSSON	Mycket högt
LA 1533		KARLSSON	Mycket högt
LA 1602	1919-05-25	SPJUT	Mycket högt
LA 1602 - 1611		ERIKSSON	Mycket högt
LA 1612	1919-07-08	BERGKVIST	Mycket högt
LA 1613	1919-07-12	JANSSON	Mycket högt
LA 1615	1919-07-12	EJOHANSSON	Mycket högt
LA 1615 – 1621 Träkors			Mycket högt
LA 1621	1919-02-23	JOHANSSON	Mycket högt
LA 1623	1919-02-16	JANSSON	Mycket högt
LA 1625	2006-11-15	LAHR	Mycket högt
LA 1627	1919-11-02	JONSSON	Mycket högt
LA 1645	1918-12-22	JANSSON	Mycket högt
LA 1709	1920-04-18	ERIKSSON	Mycket högt
LA 1710	1920-04-18	DANIELSSON	Mycket högt
LA 1711	1920-04-04	HAAG	Mycket högt
LA 1714			Högt
LA 1716			Mycket högt
LA 1738	1919-01-12	AUGUSTSSON	Mycket högt
LA 1822	1920-02-01	HÄGG	Mycket högt
LA 1921	1920-08-08	SANDSTRÖM	Mycket högt
LA 1923	1920-08-01	ANDERSSON	Mycket högt
LA 2005	1921-04-24	FALK	Mycket högt
LA 2023	1920-11-28	GÖRANSSON	Mycket högt
LA 2033	1919-12-14	TALLBERG	Mycket högt
LA 2105	1921-06-19	LARSSON	Mycket högt
LA 2106	1921-07-03	LARSSON	Mycket högt
LA 2109	1921-07-03	HELLSING	Mycket högt
LA 2202	1921-05-01	ANDERSSON	Mycket högt
LA 2213	1921-07-17	BERGSTRÖM	Mycket högt
LA 2216	1921-08-02	TJÄDER	Mycket högt
LA 2216 - 2313		PERSSON	Mycket högt
LA 2301	1921-11-20	KARLSSON	Mycket högt
LA 2302	1921-11-20	VIGERT	Mycket högt
LA 2303	1921-12-18	ANDERSSON	Mycket högt
LA 2313	1921-08-14	KARLSSON	Mycket högt
LA		MAMMA	Mycket högt
LA Gjutjärnshäll			Mycket högt
LA Järnstaket			Mycket högt

Kvarter UU

Beskrivning

Kvarter UU är kompakt med täta korta gravrader som avskiljs i små rum av låga häckar. Marken är gräsbevuxen med plattstigar. Kvarteret har en tydlig mittaxel som leder fram till ett cirkelformat gravområde. Stora cypresser på vardera sidan om mittaxeln ramar in området och skänker det en mörk och skoglig karaktär. Centralt i det cirkelfomade gravområdet finns en modernistisk vattenpost och stenbeläggning. Kvarteret består av omväxlande stående stenar och hällar. Samtliga gravvårdar är ca 50x40 cm. I anslutning till området finns ett vattenkar av gjutjärn med en vattenkastare i form av en knubbig fisk, troligen från omkring 1940.

Området invigdes 1946 och ritades av Erik Fant. Gravvårdarna är främst från 1961 och framåt.

Grangärde kyrkogård med UU markerat i rött.

Kulturhistorisk bedömning

Området har en tidstypisk gestaltning, stringent arkitektur och stark karaktär. Områdets värden ligger i dess struktur med mittaxel och rundformigt område, den mörkgröna växtligheten och stenbeläggningarna.

Riktlinjer

För att bevara kvarterets kulturhistoriska värden bör kvarterets struktur bibehållas; se *Beskrivning* ovan. Gravradernas indelning i hällar och stående stenar bör bestå. Utgångna gravrätter kan upplåtas på nytt om denna princip följs.

Vattenkaret bör återsättas i funktionellt skick och bevaras på befintlig plats.

Kvarter UU, vy mot norr.

Lista över utpekade gravar

Gravvårdarna inom detta kvarter är tillkomna efter den aktuella inventeringsperioden. Därför finns här inga utpekade gravvårdar.

Kvarteren AA-AE

Beskrivning

I vinkel mot kyrkobygnadens huvudentré finns en rad med fyra askgravlplatser. De är konstruerade av skifferplattor utlagda i en sexkantig form. Dessa är fyllda med grus och pryds i mitten av dvärgsyrénträd.

Kulturhistorisk bedömning

Området är mycket typisk för 2000-talet, men dess låga ålder gör att det inte kan bedömas ur kulturhistoriskt perspektiv.

Riktlinjer

Inga kulturhistoriskt motiverade riktlinjer kan anges.

Lista över utpekade gravar

Askgravplatserna är tillkomna efter den aktuella inventeringsperioden. Därför finns här inga utpekade gravvårdar.

Grangärde kyrkogård med AA till AE markerade i olika färger.

Kvarter FB

Beskrivning

Kvarteret FB består av två enkla rader i vinkel kring norr om kyrkan. En gång delar detta vinkelparti i två delar. Mellan raderna i öst och norr finns grusbelagda gångar, medan de västligaste gravraderna åt av gräs.

I kvarteret finns både urn- och kistgravar, högresta stenar, vissa med omgärdning och hällar i stram enhetlighet. Området anlades efter 1800-talets mitt, men övervägande delen gravvårdar är från 1900-talets första hälft.

Kulturhistorisk bedömning

Blandningen av högresta gravvårdar i varierat utförande är tidstypiskt. Kvarteret är det mest varierande på kyrkogården och skänger den distinkt karaktär.

Riktlinjer

Områdets disposition med enkla rader på var sida om gången bör bevaras.

Grangärde kyrkogård med FB markerat i rött.

Området kan förtätas, helst med återanvända gravvårdar från samma tid och av liknande fomer och ytbearbetningar. Materialen bör vara granit eller diabas.

Kvarter FB, vy mot väster.

Lista över utpekade gravar

Respektive gravvård i listan finns dokumenterade i text och bild i tillhörande bilaga.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FB 1	1929-08-15	MAGNEVILL SELLDÉN	Mycket högt
FB 2	1905-07-20	ÖBERG	Högt
FB 3	1872-06-14	SKOGS	Mycket högt
FB 4	1917-01-21	GRANKVIST	Mycket högt
FB 6	1871-07-23	RYDBERG	Mycket högt
FB 7	1910-08-17	PETTERSSON	Mycket högt
FB 8		ÖSTRÖM	Mycket högt
FB 9	1868-07-30	GRANE	Mycket högt
FB 11	1918-11-06	LARSSON	Mycket högt
FB 12	1870-05-22	ESSEN	Mycket högt
FB 13	1911-02-04	ERICSON OLAUSSON	Mycket högt
FB 14	1859-01-01	ADAMSSON	Mycket högt
FB 15	1875-10-24	QVIST	Mycket högt
FB 16	1880-01-01	ERIKSSON BORNER	Mycket högt
FB 17	1865-11-14	LARSSON	Mycket högt
FB 20	1869-07-25	LARSSON	Mycket högt
FB 23	1938-02-26	HEDBERG	Mycket högt
FB 24	1918-10-20	WIKAS	Mycket högt
FB 26	1926-06-01	WEDBERG	Mycket högt
FB 27		JÄGERSTRÖMS	Mycket högt
FB 31	1885-09-06	ANDERSSON	Mycket högt
FB 32	1907-07-18	ANDERSSON	Mycket högt
FB 34	1898-03-06	MALMQVIST	Mycket högt
FB 35	1898-08-21	LARSSON	Mycket högt
FB 37	1943-02-05	GRANBÄCK	Mycket högt
FB 38	1992-07-21	BOBERG	Högt
FB 40	1896-01-28	LUNDGREN	Mycket högt
FB 41	1938-02-24	SÖDERLUND	Mycket högt
FB 42	1885-01-11	ROSENIUS	Högt
FB 43	1874-08-30	EHRENFRID LUNDGREN	Högt
FB 44	1970-12-31	OLAUSSON	Högt
FB 45	1880-03-24	GEZELIUS	Mycket högt
FB 48	1876-04-29	THUNMAN	Mycket högt
FB 51	1914-01-01	BARKSTRÖM	Högt
FB 53	1904-02-28	HALFVARSSON	Mycket högt
FB 54	1959-09-12	JANSSON	Högt
FB 57	1912-06-22	GUSTAFSSON	Mycket högt
FB 61	1911-04-16	JANSSON MORBERG	Mycket högt
FB 62	1911-02-24	GRÖNBERG GRÖNBERG	Högt
FB 63	1910-06-18	ANDERSSON	Mycket högt
FB 64	1910-03-27	SUNDBERG ERIKSSON	Högt
FB 65		KARLSSON	Högt
FB 66		HEDLUND	Mycket högt
FD 69		JOHANSSON	Högt
FB 66	1949-07-24	HEDLUND	Mycket högt
FB 70	1949-09-25	PÅLSSON	Mycket högt
FB 72		ANDERSSON	Högt

FB 73		ROSÉN	Mycket högt
FB 74	1949-12-02	PER PEROLS	Mycket högt
FB 76		ARONSSON	Högt
FB 77		DANIELSSON	Högt
FB 78		WIDGIDSSON	Högt
FB 79		NYMAN	Högt
FB 81		JANSSON	Högt
FB 83		WIGERT	Högt
FB 84		JANSSON	Högt
FB 80	1950-02-19	LUNDQVIST	Mycket högt
FB 88	1922-12-31	JANSSON	Högt
FB 92	1919-11-10	BERGDAHL	Mycket högt
FB 93	1919-06-04	ALSTERMARK	Mycket högt

Kvarter UE

Beskrivning

Kvarter UE ligger nordväst om kyrkan. Det är ett asymmetriskt kvarter på platt mark med urngravar. På en kilformad gräsyta intill gravkvarteret finns en dunge med fem små lönnar. Kvarteret kantas även i norr av små rönnar. Gångarna är gräsbevuxna. Enstaka gjutjärnskors och diabasstenar som står utspridda i området vittnar om att kvarteret är äldre, från tiden kring 1900.

Gravvårdarna är idag placerade i parallella dubbelrader, i öst-västlig rikning, avskilda av låga rygghäckar. Mot väster ligger två gravrader i syd-västlig riktning. Gravvårdarnas färg och form varierar, men höjden är i huvudsak densamma: ca 70 cm. Dessa gravvårdar är främst från 1980- och 1990-talen.

Grangärde kyrkogård med UE markerat i rött.

I kvarterets södra del finns ett öppet gräsbevuxet område med en ensam familjegrav, ett stenkors på ett upphöjt fundament från 1900-talets första hälft. På samma gräsyta invid häcken i norr finns en enkel gravvård som rests till minne av de finnmarksbor som drunknade under julottefärden 1863.

Kvarter UE, vy mot norr.

Kulturhistorisk bedömning

Planläggningens och gravvårdranas låga ålder gör att det saknar särskilt kulturhistoriskt värde idag. Områdets enstaka äldre gravvårdar kan stå på ursprungliga platser och påvisar områdets ursprungliga karaktär och bedöms ha särskilt kulturhistoriskt värde. Gravvården över de drunknade i julottefärden påvisar en händelse som skakat bygden och etsat sig fast i det lokala kollektivminnet.

Riktlinjer

Inga generella riktlinjer för områdets struktur är idag motiverade. De utpekade gravarna bör behandlas enligt rekommenderad bevarandegrad, se nedan. Eventuellt kan gravvårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde omplaceras till en mer samlad plats nära kyrkan. Detta måste dock föregås av noggranna överväganden ur antikvariska hänseenden.

Lista över utpekade gravar

Flera av de bevarandevärda gravvårdarna inom detta kvarter saknas i gravlistan. Troligen beror detta på att det idag finns nya gravrätter på samma plats, men att gamla gravvårdar fått stå kvar på ursprungliga platser. Vissa av de utpekade gravarna nämns därför endast med det namn som finns på gravvården. Se inventeringsblanketterna för vidare information medan andra benämns utifrån en närliggande gravvård.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
UE		SÖDERSTRÖM	Mycket högt
UE 57, avser gjutjärnskorset på platsen			Mycket högt
UE 143	1903	GÄFVERT	Mycket högt
UE Julottefärden 1863			Mycket högt
UE kors mellan 117 och 118		PERSSON	Mycket högt
UE diabassten öster om 235		PERSSON	Högt
UE diabassten väster om 225		BERGSTRÖM	Högt
UE gjutjärnskors mellan 65-67			Mycket högt
UE diabasst. öster om 191		ANDERSSON	Högt
UE diabassten		HALVARSSON	Mycket högt

Kvarter UE, vy mot nordväst.

Kvarter UA - UD

Beskrivning

Norr om långhuset finns ett närmast kvadratiskt kvarter, ca 20x25 m, med urngravar. Området indelas av en grusgång längs fyrasidor och kantas i norr av tre mindre rönnar. I kvarterets västra sida finns ett kilformat parti med en rektangulär damm. Den är kantskodd med koppar och pryds av en vattenkastare i form av en figurin.

Gravvårdarna är hällar som är utladga i rätvinkliga rader i omväxlande riktningar. Hällarna har rygghäckar och är av olika stensorter. De är i huvudsak från 1970-talet, men hällar från 1960- och 1980-talen förekommer även.

Kulturhistorisk bedömning

Gravvårdar efter 1960 har inte inventerats i detta arbete. Därför har dessa gravvårdar inte bedömts ur ett kulturhistoriskt perspektiv.

Det ensamma gjutjärnskorset från 1901 skulle kunna stå på ursprunglig plats och berättar om sekelskiftetsgravskick då kors var vanliga.

Dammen som är av hantverksmässig och konstnärlig kvalitet bedöms ha högt kulturhistoriskt värde.

Riktlinjer

Det ensamma gjutjärnskorset och dammen bör bevaras i kvarteret.

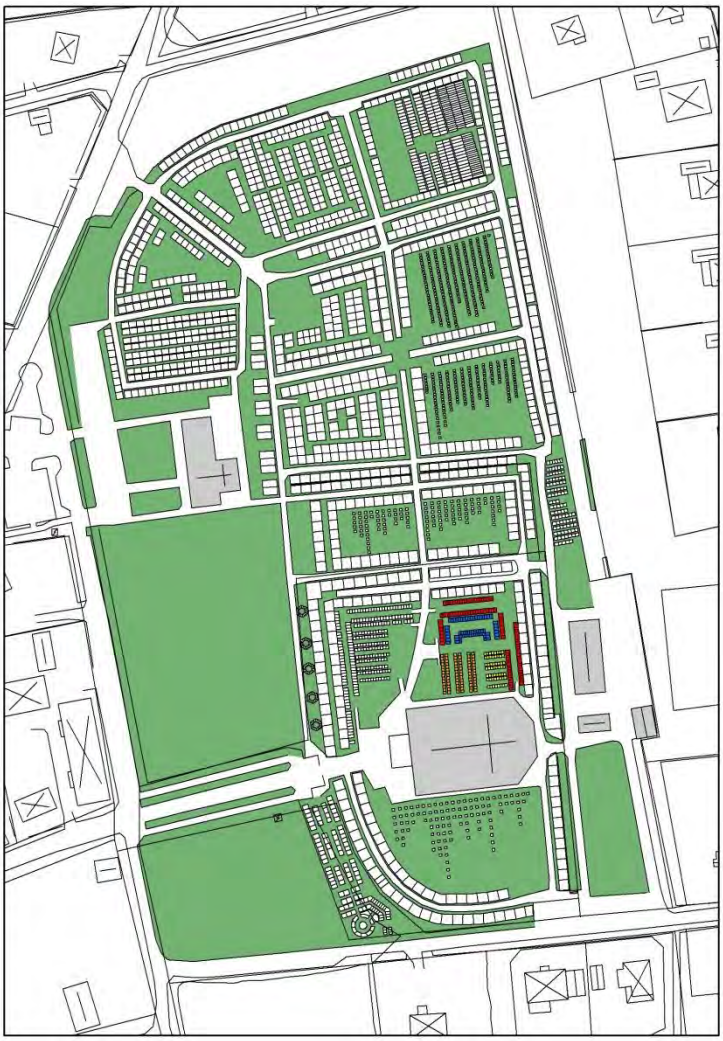

Grangärde kyrkogård med UA-UD markerade i gult, rött och blått.

Området norr om kyrkan har lagts om i sen tid och består idag till stor del av stenhällar. Enstaka äldre gravvårdra påvisar att här funnits gravar åtminstone sedan tiden kring 1900.

Lista över utpekade gravar

Gravplats			
Ålder	*Namn*		*Kult.hist. värde*
UA-UD	1901	KRISTINA BERGLÖF	Mycket högt

Kvarteren LC och FC

Beskrivning

Norr om kyrkans långhus på en svag förhöjning finns två rekangulära gräsytor som utgör kvarter LC och FC. Bortsett från de låga häckarna som omgärdar kvarterens ytterkanter finns ingen större växtlighet. Området anlades på 1800-talet, men gravvårdarna är från början av 1900-talet och framåt.

Kvarter FC utgör ytterrader med familjegravar och omgärdar kvarter LC, samt en dubbelrad, i höjd med kapellet. Den löper löper rakt genom kyrkogården i öst-västlig ritning. Både gräs- och grusgångar i rätvinkligt nät förekommer.

Kvarter LC med allmänna varv innehåller idag glest spridda gravar i enkla nord-sydliga rader med företrädesvis stående gravvårdar av varierande form och utförande. På det östra området finns många små gravstenar av diabas, ett större antal med rundade överdel.

Grangärde kyrkogård med FC markerat i blått LC markerat i rött innanför. Bilden nedan visar LCs östra halva.

Det förekommer även träkors, gjutjärnskors och enstaka kopparkors. LC är urglesat, men enhetligt. Troligtvis har här funnits en hel del träkors som rötskadats och frösvunnit succesivt.

I ytterraderna, FC, finns vårdar av varierande slag, förerträdesvis stående högsmala. De är ursprungligen från början av 1900-talet, men har kompletterats/bytts ut under hela århundradet.

Kulturhistorisk bedömning

De allmänna varven är, till disposition och gravvårdstyper, tidstypiska 1920-talskvarter. Avsaknaden av titlar och gravvårdarnas små storlekar kan berätta att detta är fattiggravar. I ytterraden finns påkostade gravvårdar och en stor mängd titlar. Kvarteren berättar både om tidens kyrkogårdsarkitektur och om dåtidens Grangärde.

Östra LC är ett av kyrkogårdens mest välbevarade och karaktäriska kvarter och tillmäts mycket högt kulturhistoriskt värde.

Riktlinjer

För att bevara kvarterens kulturhistoriska värden är det viktigt att bevara områdets karaktär. Skillnaden mellan ytterrad och allmängravar bör värnas.

LC och FC kan förtätas. Förtätning i FC bör ske med återanvända gravvårdar från samma tidsperiod och karaktär. Förtätning i västra LC kan ske med små knähöga och symmetriska gravvårdar, hällar eller kors. Östra LC bör lämnas orört utan nya tillägg.

Lista över utpekade gravar

En stor andel av gravvårdarna i LC och FC ges ett särskilt kulturhistoriskt värde på grund av att de är tidstypiska och ingår i ett större tidstypiskt sammanhang - de allmänna varvens enkelhet med små gravvårdar i diabas eller korsformade gravvårdar av varierande material som fått sin plats i varvet allteftersom människor dött och begravts tätt sida vid sida. Och de större enskilda gravarna i ytterraden, ofta med titlar.

Vissa gravvårdar har getts ett ”mycket högt” kulturhistoriskt värde och bör bevaras med befintlig inskription. Majoriteten av gravvårdarna nedan bedöms ha ”högt” kulturhistoriskt värde och kan således återanvändas efter varsam bearbetning av inskriptionsyta.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FC 3	1886-08-25	STAKHEDEN	Högt
FC 4	1887-01-30	PERSSON GRYTÄNGE	Högt
FC 5	1937-12-11	ERSSONS	Mycket högt
FC 7	1883-12-02	MURELIUS HESSELIUS	Mycket högt
FC 9	1949	JAKOBSSON	Högt
FC 10	1949	TROGEN	Högt
FC 11	1929	JANSSON	Högt
FC 14	1928	JANSSON	Högt
FC 15	1953	KÄLLSTRÖM	Högt
FC 16	1934	LUNDBERG	Högt
FC 17	196-	JANSSON	Högt
FC 18	1938	SKOGLUND	Högt
FC 19	1925	ERIKSSON	Mycket högt
FC 22	1930	ANDERSSON	Högt
FC 23	1928	FRÖGREN	Mycket högt
FC 24	1927	JANSSON	Högt
FC 25	1929	GENSEN	Högt
FC 26	1930	MÄSSING	Mycket högt
FC 27	1930	KARLSTRÖM	Mycket högt
FC 30	1886-05-27	RUNNBERG	Mycket högt
FC 31	1883-12-15	OLAUSSONS	Högt
FC 32	1887-06-26	ERSSONS PERSSON	Högt
FC 33	1890-11-11	ANDERSSON GENSEN	Mycket högt
FC 34	2006-11-01	SÖDERBÄCK	Högt
FC 35	1901-08-29	PERSSON	Högt
FC 36	1938	FLURQVIST	Högt
FC 38	1883-09-09	ANDERSSON	Mycket högt
FC 42	1900-02-11	ERSSON	Mycket högt
FC 43	1892-02-14	TIMM	Mycket högt
FC 44	1888-07-15	JANSSON	Högt
FC 45	1888-10-13	PERSSON	Mycket högt
FC 46	1897-06-10	DANIELSSON	Mycket högt
FC 47	1895-08-10	DANIELSSONS	Högt
FC 50	1913-12-31	HANSSON	Mycket högt
FC 52	1896	ERSSON	Högt
FC 53	1900-10-05	ANDERSSON	Mycket högt
FC 55	1898-07-24	GRANLUND	Högt
FC 56	1903-03-01	GRANLUND	Mycket högt
FC 58	1913	FURUBOM	Högt

FC 59	1906-03-10	PETTERSSON	Mycket högt
FC 60	1923-07-19	ANDERSSON	Mycket högt
FC 61	1923-07-18	PETTERSSON	Mycket högt
FC 62	1923-06-23	JOHANSSONS	Mycket högt
FC 63	1923-03-25	NILSSON	Mycket högt
FC 64	1895-10-20	ERIKSSON	Högt
FC 66	1922-12-30	BERGQVIST	Mycket högt
FC 67	1922-12-23	STRÖM	Mycket högt
FC 68	1922-11-04	KARLSSON	Mycket högt
FC 69	1922-10-29	NYMAN	Mycket högt
FC 70	1922-10-29	PERSSON	Högt
FC 72	1921-01-23	ERSSON	Högt
FC 73		PETTERSSON	Mycket högt
FC 75	1922-08-20	RYBÄCK	Högt
FC 76	1922-10-22	LINDBLOM	Mycket högt
FC 77	1922-03-19	HEDMANS	Mycket högt
FC 79	1922-04-09	ERIKSSON	Mycket högt
FC 80	1922-04-23	RUNNBERG	Mycket högt
FC 84	1922	GRUFMAN	Högt
FC 85	1922-02-05	ANDERSSON	Högt
FC 86	1922-01-08	MATTSSON	Mycket högt
FC 87	1922	PERSSON	Mycket högt
FC 88	1921	JANSSON	Högt
FC 89	1927	ANDERSSON	Mycket högt
FC 90	19--	ANDERSSON	Högt
FC 94	1925	OLSSON	Högt
FC 97	1925	PETTERSSON	Mycket högt
FC 98	1927	JACOBSSON	Högt
FC 100	1942	JERNFÄLT	Högt
FC 101	1941	ADOLFSSON	Mycket högt
FC 102	1924	SÖRLING	Mycket högt
LC 105	1922-04-09	BERGLUND	Högt
LC 124	1922-02-26	JANSSON	Högt
LC 128	1922-01-22	LINDBERG	Mycket högt
LC 130	1922-01-21	MOSTRÖM	Högt
LC 201	1922-05-14	JANSSON	Mycket högt
LC 204	1922-06-18	TORSSELL	Högt
LC 223	1922-08-27	JONSSON	Högt
LC 225	1922-10-22	JANSSON	Mycket högt
LC 426	2006-11-15	MOR	Mycket högt
LC 511	1923-08-25	JOHANSSON	Högt
LC 518	1923-07-15	DANIELSSON	Högt
LC 523	1923-07-01	HEDKVIST	Högt
LC 604	1923-12-20	JANSSON	Högt
LC 605	1923-12-16	JANSSON	Högt
LC 608	1924-01-20	JANSSON	Mycket högt
LC 609	1924-01-20	STEN	Högt
LC 610	1923-10-07	JANSSON	Högt
LC 717	1924-06-07	GUNHILD	Högt

LC 723		KJELL	Mycket högt
LC 810	1924-10-26	MÄRTA	Mycket högt
LC 812	1924-11-02	ANDERSSON	Mycket högt
LC 814	1924-11-23	FRIDA	Högt
LC 816	1924-11-30	ELLSTRÖM	Högt
LC 821	1924-12-07	JANSSON	Högt
LC 906	1925-08-09	PERLSTRÖM	Högt
LC 921	1925-02-01	MATTSSON	Högt
LC 926	1925-01-18	GRUFMAN	Mycket högt
LC 1013	1925-05-30	LARSSON	Högt
LC 1014	1925-06-07	BERGKVIST	Högt
LC 1015	1925-11-01	SANDBERG	Högt
LC 1019	1925-08-13	JONSSON	Högt
LC 1020	1925-08-09	JANSSON	Högt
LC 1108	1925-12-20	ANDERSSON	Högt
LC 1111	1925-12-12	BLOM	Högt
LC 1113	1925-11-01	ERIKSSON	Högt
LC 1118		NYMAN	Högt
LC 1216	1926-03-14	AUGUSTSSON	Högt
LC 1220	1926-04-11	PETTERSSON	Högt
LC 1221	1926-04-18	ANDERSSON	Högt
LC 1222	1926-04-11	LARSSON	Högt
LC 1223	1926-04-18	JANSSON	Högt
LC 1224	1926-04-25	PETTERSSON	Högt
LC 1227	1926-05-09	NORMAN	Högt
LC 1303	1926-09-12	ANDERSSON	Mycket högt
LC 1308	1926-07-25	PERSSON	Högt
LC 1312	1925-05-10	MOR	Högt
LC 1316	1926-06-27	ANDERSSON	Högt
LC 1320	1926-06-12	PERSSON	Högt
LC 1326		BROR	Myckethögt
LC 1418	1927-01-16	ANDERSSON	Högt
LC 1424	1927-02-20	ANDERSSON	Högt
LC 1520	1927-04-17	KARLSSON	Högt
LC 1701	1928-04-22	TRYGG	Högt
LC 1705	1928-03-25	SANDSTRÖM	Högt
LC 1711	1928-01-28	GRÖNBERG	Högt
LC Träkors i närheten av 1711			Högt
LC 1712	1928-02-05	LARSSON	Högt
LC 1714	1928-01-21	EDIT	Högt
LC 1725	1927-10-16	ERSSON	Mycket högt
LC 1801	1928-04-29	BLOMMÉ	Högt
LC 1813	1928-06-10	JANSSON	Högt
LC 1823	1927-11-18	NILSSON	Högt
LC 1824	1927-11-20	PETTERSSON	Högt
LC 1921	1928-10-14	ERIKSSON	Högt
LC 1923	1928-08-12	ÅHLUND	Mycket högt
LC 2001	1929-03-31	ERIKSSON	Högt
LC 2005	1929-04-14	HOLM JAKOBSSON	Högt
LC 2011	1929-02-24	ERIKSSON	Högt

LC 2013	1929-03-10	LUNDBERG	Högt
LC 2015	1929-03-10	SPJUT	Högt
LC 2016	1928-11-18	BJÖRK	Mycket högt
LC 2018	1928-11-04	KAROLINA	Mycket högt
LC 2021	1928-11-21	GRANSKOG	Högt
LC 2024	1928-09-30	PERSSON	Högt
LC 2311	1929-07-28	LJUNGGREN	Högt
LC 2318	1929-09-18	LARSSON	Högt
LC 2321	1929-10-20	OLSSON	Högt
LC 2324	1929-10-20	CARLSSON	Högt
LC 2325	1929-11-24	ANDERSSON	Högt
LC Gjutjärnskors 1929		BERGLÖF	Mycket högt
LC		FAR	Mycket högt
LC		ERIKSSON	Högt
LC		BROR	Högt
LC		MOR	Högt
LC		HELSING	Högt
LC		CARLSSON	Högt
LC		FAR	Högt
LC		ERIK	Högt
LC		MOR	Högt
LC		ANDERSSON	Mycket högt
LC		MOR	Högt

Kvarter UF och UG

Beskrivning

Kvarter UF och UG är ett urnområde från 2001 med raka motstående rader i västöstlig riktning med rygghäckar. Området är under utveckling och endast hälften har gravvårdar. Gravvårdarna är av sten och stående, men mycket varierande i färg och form.

Kulturhistorisk bedömning

Områdets låga ålder gör att det ännu inte har ett eget kulturhistoriskt värde.

Riktlinjer

Inga kulturhistoriskt motiverade riktlinjer kan anges idag.

Lista över utpekade gravvårdar

Inga gravvårdar inom detta område är utpekade för bevarande.

Grangärde kyrkogård med UF markerat i rött och UG markerat i blått.

Område UF och UG.

Kvarter FD

Beskrivning

Kvarter FD utgörs av ett rektangulärt område på platt mark. Kvarteret är gräsbevuxet, ramas in av låga rygghäckar på fyra sidor.

Gravvårdarna består enbart av familjegravar, förerträdesvis av stora stenhällar som ligger i glesa rader. Utanför rygghäckarna finns både stående gravvårdar och hällar. Området planerades 1928 men gravvårdarna är företrädesvis från 1940-talet.

Kulturhistorisk bedömning

Områdets enkla men stora stenhällar är tidstypiska. De glest placerade gravvpårdarna ger området en lågmäld och rymlig karaktär som bygger upp det kulturhistoriska värdet. Området blir intressant i jämförelse med kvarter FG och LE med allmänna varv från samma tid där gravvårdarna ligger betydligt tätare och är betydligt mindre. Gravvårdarnas storlekar och glesa spridning avspeglar skillnader i social och ekonomisk kontext.

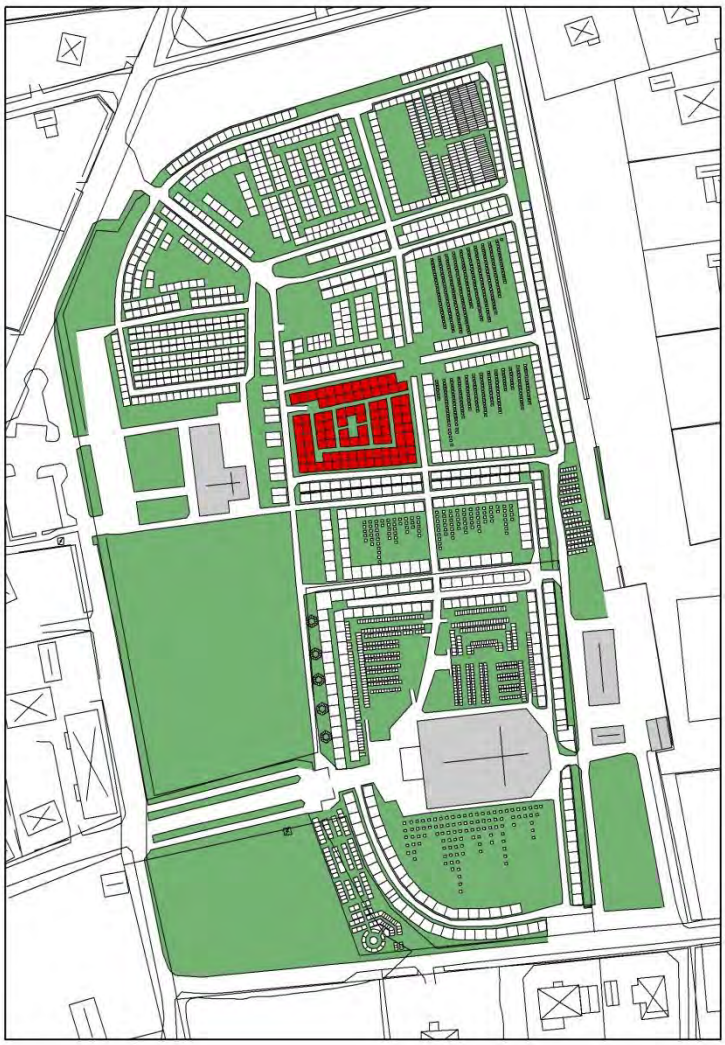

Kvarter FD.

Riktlinjer

Området bör fortsättningsvis beläggas med rektangulära stora stenhällar, med stora avstånd.

Vid behov av ytterligare askgravplatser på kyrkogården kan befintliga gravvårdar i en sammanhängande rad ombearbetas för ändamålet (gäller ej utpekade gravvårdar i listan nedan). Ytterraden kan kompletteras med gravstenar av mer varierad form, men gärna symmestriska av diabas eller granit. Återanvänd gärna gravvårdar från tidsperioden.

Lista över utpekade gravar

Utpekade gravar bedöms besitta särskilt kulturhistoriska värden på grund av att de anger titel eller gårdsnamn.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FD 10	19--	HÖGBERG	Mycket högt
FD 27	1930	ÅHLSTRÖM	Mycket högt
FD 34	1928	ANDERSSON	Mycket högt
FD 46	1943	CARLSSON	Mycket högt
FD 52	1943	ANDERSSON	Mycket högt
FD 74	1945	ERIKSSON	Mycket högt
FD 75	1945	DAMBERG	Mycket högt

Kvarter LE och FE

Beskrivning

Kvarteren FE och LE utgör tillsammans ett rektangulärt område öster om kapellet. FE är ytterraden med rygghäckar och LE är de inre linjgravarna som ligger i parallella enkelrader i nord-sydlig riktning. Grusbelagda gångar omger kvarterens alla sidor.

Gravvårdarna inom LE är stående stenar, träkors, metall- eller järnkors och stenhällar. De tillhör ett allmänt varv och är företrädesvis från 1930- och 1940-talen. Ytterraden, FE, består av familjegravar. Här förekommer variation i utformning, men gravvårdarna är vanligen av sten. Dessa är från hela 1900-talet, enstaka gravvårdar sedan sent 1800-tal och ett flertal gravar från tiden kring millenieskiftet.

Liksom på kyrkogården i övrigt finns här gravvårdar där texten utgörs av bokstäver av grå metall.

Grangärde kyrkogård med FE markerat i blått och LE markerat i rött innanför.

Kulturhistorisk bedömning

Områdets (LE och FE) kulturvärden är bundna till områdets ursprunglighet sedan kyrkogårdsutvidgningen 1928 med linjegravar och ytterrad med rygghäck och familjegravar liksom dess välbevarade bestånd av enkla gravvårdar i viss variation. De stående knähöga gravvårdarna av diabas eller i form av kors ger en ålderdomlig karaktär och en karaktäristisk silhuettverkan. Detta upplevs främst i motljus och på avstånd. Kvarterets karaktär är av betydelse för kyrkogårdens övergripande upplevelsevärden.

De grå metallbokstäverna har hittills inte påträffats av Dalarnas museum på andra kyrkogårdar, men är frekvent förekommande i Grangärde. De bedöms vara ovanliga i länet. Eventuellt är det en lokalt framställd produkt och dessa gravvårdar bedöms därför vara av högt kulturhistoriskt värde.

Riktlinjer

Området bör utvecklas med stor försiktighet. Strukturen med omfattningshäck och enkla linjegravar bör värnas. Förtätningar bör göras med stor repsekt för omgivande gravvårdar vad gäller form, storlek och stensorter. Återanvänd gärna borttagna gravvårdar från samma tidsperiod.

Nya gravvårdar i ytterraden FE kan vara av varierande former. De bör dock vara symmetriska och av de redan förekommande materialen, diabas eller granit. Återanvänd gärna gravvårdar från samma tid.

LE kan förtätas med symmetriska hällar av diabas eller granit, stående symmetriska gravvårdar av diabas med spets- eller rundavslutning av diabas eller ganit, kors av smide, metallarbeten eller trä. Storleken på nya gravvårdar bör vara samma som de befintliga.

Lista över utpekade gravar

Ett större antal gravvårdar i sydvästra hörnet (LE) har utpekats för bevarande för att spegla kvarterets variation av stående gravvårdar och liggande hällar. Utpekade gravvårdar i FE är utpekade för att spegla den rika mångfalden bland familjegravarna. Ett större antal gravvårdar är utpekade på grund av att de har inskriptioner av metallbokstäver.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FE 14	1937	LUNDGREN	Mycket högt
FE 19	1936	LINDQVIST	Mycket högt
FE 21	1937	PERSSON	Mycket högt
FE 22	1943	BERG	Mycket högt
FE 30	1939	TRYGG	Mycket högt
FE 31	1942	JOHANSSON	Mycket högt
FE 34	1938	DANIELSSON	Mycket högt
FE 35	1938	PERSSON	Mycket högt
FE 38	1929	HALVARS	Mycket högt
FE 42	1927	WETTERKRANTZ	Mycket högt
LE 105	1931	PERSSON	Högt
LE 207	1931	COLLIN	Mycket högt
LE 209	1931	ANDERSSON	Högt
LE 210	1931	GÖTE	Mycket högt
LE 213	1931	JANSSON	Mycket högt
LE 214	1931		Mycket högt

LE 216	1931	JANSSON	Högt
LE 222	1931	ANDERSSON	Mycket högt
LE 223	1931	JANSSON	Högt
LE 227	1931	PERSSON	Mycket högt
LE 314	1932	LARSSON	Högt
LE 316	1932	JANSSON	Mycket högt
LE 317-321	-	PERSSON	Mycket högt
LE 413	-		Högt
LE 424	1933	ANDERSSON	Mycket högt
LE 427	1933	PÅLSSON	Högt
LE 503	1933	JAKOBSSON	Mycket högt
LE 509	1933	PETTERSSON	Mycket högt
LE 511	1933	LARSSON	Mycket högt
LE 512		MOR	Mycket högt
LE 513	1933	PERSSON	Högt
LE 528	1933	LARSSON	Mycket högt
LE 530	1933	LARSSON	Högt
LE 536	1934	ERSSON	Mycket högt
LE 607-618	1934		Mycket högt
LE 637	1934	ERIKSSON	Mycket högt
LE 712-718	1935		Högt
LE 733	1935	FAR	Mycket högt
LE 737	1935	KARLSSON	Högt
LE 738	1935	HERMANSSON	Mycket högt
LE 741	1935	JANSSON	Högt
LE 801	1935	ÅHLUND	Högt
LE 809	1936	ANDERSSON	Högt
LE 824	1936	BROBERG	Högt
LE 831	1936	ERIKSSON	Mycket högt
LE917	1937	JANSSON	Högt
LE 924	1937	PETTERSSON	Mycket högt
LE 927	1937	VIKSTRÖM	Mycket högt
LE 929	1937	PETTERSSON	Mycket högt
LE 930	1937	JANSSON	Mycket högt
LE 932	1937	SJÖBERG	Högt
LE 933	1937	GUNBORG	Mycket högt
LE 936	1937	ASP	Högt
LE 1029	1938	BJÖRK	Mycket högt
LE 1030	1938	ÅHLUND	Mycket högt
LE 1034	1938	JANSSON	Mycket högt
LE 1036	1938	KRISTERSSON	Mycket högt
LE 1039	1938	ERIKSSON	Mycket högt
LE 1041	1938	HENRIKSSON	Mycket högt
LE 1101	1938	KARLSSON	Högt
LE 1113	1839	HELSING	Högt
LE 1123	1939	FERNER	Mycket högt
LE 1127	1939	TILLMAN	Mycket högt
LE 1128	1939	ANDERSSON	Mycket högt
LE 1134	1939	JANSSON	Mycket högt
LE 1135	1939	JANSSON	Mycket högt

LE 1136	1939	PETTERSSON	Mycket högt
LE 1210	1931	ANDERSSON	Högt
LE 1214	1940	ERIKSSON	Högt
LE 1216	1940	HELLSING	Högt
LE 1218	1940	DAHLGREN	Högt
LE 1219	1940	ANDERSSON	Högt
LE 1225	1940	ERIKSSON	Mycket högt
LE 1227	1940	HENRIKSSON	Mycket högt
LE 1231	1940	PERSSON	Mycket högt
LE 1233	1940	SJÖBERG	Mycket högt
LE 1234	1940	BJÖRK	Mycket högt
LE 1235	1940	KISK	Mycket högt
LE 1236	1940	FRIMAN	Mycket högt
LE 1237-1238	1940	MOR	Mycket högt
LE 1239	1940	KARLSSON	Mycket högt
LE 1325	1940	ANDERSSON	Mycket högt
LE 1326	1940	DANIELSSON	Mycket högt
LE 1334	1940	ERIKSSON	Mycket högt
LE 1335	1940	BACKLUND	Mycket högt
LE 1340	1940	RÅDBERG	Mycket högt
LE 1342	1940	PERSSON	Mycket högt

Kvarter FF

Beskrivning

Kvarter FF utgörs av ett rektangulärt område på platt mark norr om kyrkobyggnaden. Kvarteret ramas in av låga häckar på fyra sidor som bildar rygg åt ytterraden. Gravvårdar med stora stenhällar ligger glest i raka nord-sydliga rader innanför häckarna. Ytterradernas gravvårdar har stor variation i utförande och åldersmässig spridning. Övervägande delen gravvårdar är från 1940-50-tal.

I kvarterets nordvästra hörn finns en minneslund från sent 1900-tal, ca 15 x 15 m, som nås via en asfalterad gång (mellan kyrkans huvudentré och kyrkogårdens entré i norväst). Den omges i väst och öst av korallkorneller, i söder av häggmispel och i norr av bl.a. brudspirea. Via en öppning i sydväst leder en rundad plattgång av betongplattor med bar ballast fram till minneslunden. Lunden utmärks av en stor sten, grovt tuktad, med texten ”Lär oss betänka hur få våra dagar äro”. Framför stenen finns

Grangärde kyrkogård med FF markerat i rött.

utrymme för lyktor och blommor. En hög enbuske och en låg barrväxt i det nordöstra hörnet bildar en fond till detta. Vid minneslundens ingång, liksom på kyrkogården i övrigt, finns en gatlykta med gulbrunt glas.

Kulturhistorisk bedömning

Även om området är tidstypiskt har inga gravvårdar pekats ut. Dessa typer av gravvårdar finns representerade i FD där ett flertal är utpekade för bevarande.

Riktlinjer

Ur ett kulturhistoriskt perspektiv anses inga speciella riktlinjer nödvändiga i dagsläget.

Utpekade gravvårdar

Inga gravvårdar inom detta område är speciellt utpekade för bevarande.

Kvarter FF.

Kvarter FS

Beskrivning

Kvarter FS ligger nära kapellet, längs med den asfalterade långa gången som löper genom större delen av kyrkogårdens längd.

Gravvårdarna är alla stående bredlåga stenar av diabas eller granit. De är uppföra under 1950-talet.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret är tidstypiskt, men saknar höga eller mycket höga kulturhistoriska värden. Gravvårdarna i kvarter FS utgör ej en landskapsarkitektoniskt viktig del av kyrkogården.

Riktlinjer

Inga speciella riktlinjer ur ett kulturhistoriskt perspektiv anses nödvändiga i dagsläget.

Utpekade gravvårdar

Gravvårdstypen finns representerad i andra värdefullare kvarter där den pekats ut för bevarande. Därför har inga gravvårdar pekats ut i detta område.

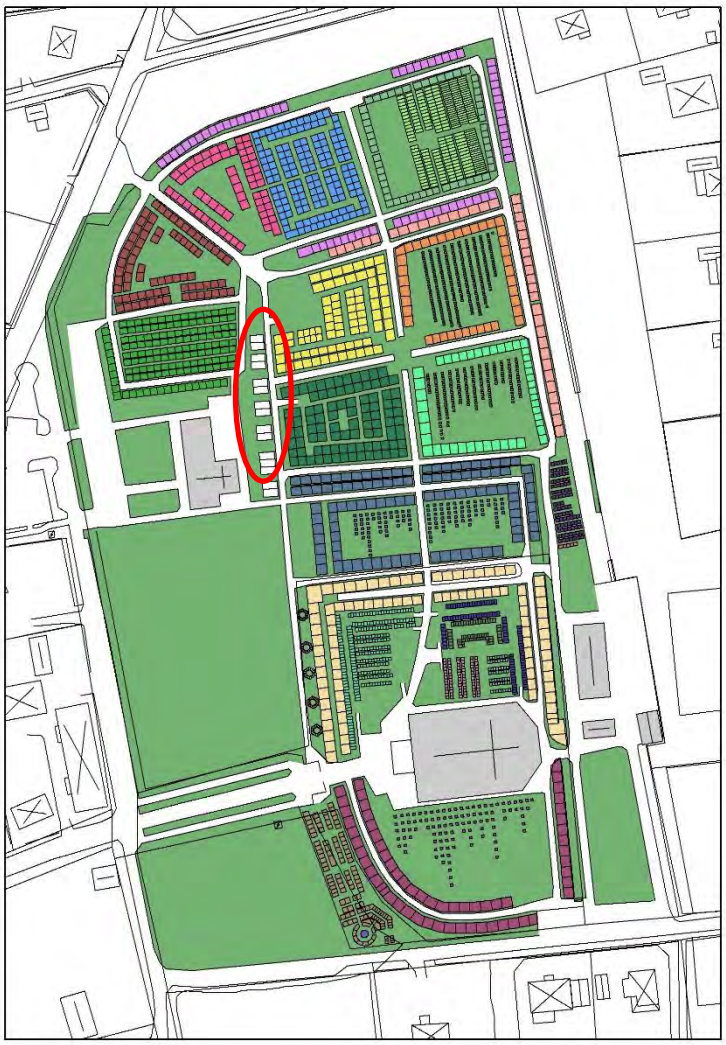

Kvarter FG och LG

Beskrivning

Kvarter FG och LG utgör tillsammans ett närmast kvadratiskt kvarter på kyrkogårdens norra halva. Grusgångar på alla fyra sidor ramar in LG och FG. FG är belagt med familjegravar medan LG är ett allmänt varv med linjegravar i enkla rader. En låg häck skiljer ytterraden från det allmänna varvet. På en av gravvårdarna finns en ensam tuja i förvuxet format. Gravvårdarna i kvarter LG ligger tätt i raka nord-sydliga rader.

Alla utom en gravvård inom kvarter LG är små hällar från 1940- och 50-talen. Ytterradernas gravvårdar har större variation i utförande och åldersmässig spridning.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteret ingår i kyrkogårdens utvidgning från 1928 och har behållit sin plan sedan dess. De tidigaste gravvårdarna är från 1940-talet och är mycket tidstypiska hällar. Kvarteret har i sin helhet ett kulturhistoriskt värde genom sin struktur och sin plats i kyrkogårdens sammanhang.

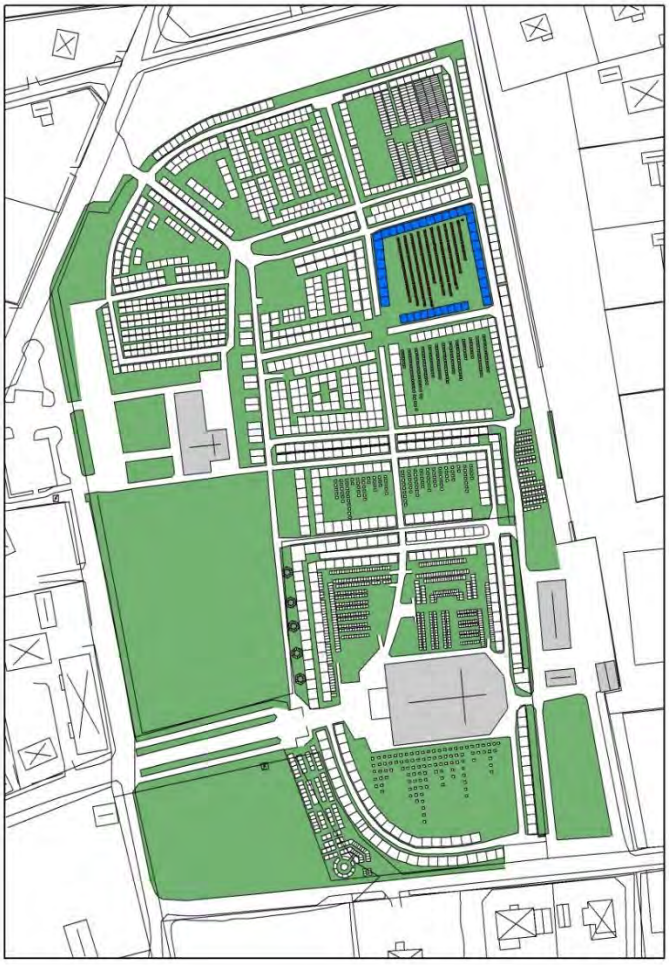

Grangärde kyrkogård med FG markerat i blått LG markerat i rött innanför.

Kvarter LG och FG.

Riktlinjer

FG bör i första hand förtätas med åtaranvända gravvårdar från 1930-, 1940- och tidigt 1950-tal. Gravvårdarna bör snarare vara bredlåga än högsmala och helst av diabas eller granit.

Nya gravvårdar eller nya askgravplatser i LG bör, likosm nu, förläggas tätt i enkelrader utan rygghäckar. De bör vara små hällar, nära kvadratiska, av granit eller diabas. Återanvänd gärna gravvårdar från samma tidsperiod.

Lista över utpekade gravar

Många av gravvårdarna inom område LG har höga kulturhistoriska värden på grund av att de är tidstypiska och representativa för sin tid.

För att bevara upplevelsen av kvarterets enhetlighet med likformiga små stenhällar i enkla linjer har samtliga gravvårdar i tre hela rader pekats ut, närmast mittgången. Linjegravskvarterets kontinuerliga framväxt i enkla rader kan på så sätt avläsas i detta gravvårdsbestånd.

De utpekade gravvårdarna i ytterraden, FG, har särskilt intressant utformning, gårdsnamn eller yrkestitlar.

Gravplats	*Ålder*	*Namn*	*Kult.hist. värde*
FG 1	1933	LÖÖV	Högt
FG 2	1933	HELLSTRAND	Högt
FG 3	1933	PALMÉ	Mycket högt
FG 5	1933	PERSSON	Högt
FG 6	1954	PERSSON	Högt
FG 7	1933	DANIELSSON	Mycket högt
FG 8	1933	ANDERSSON	Högt
FG 13	1934	ANDERSSON	Högt
FG 23	1926	ISAKSSON	Mycket högt
FG 25	1938	PETTERSSON	Mycket högt
FG 34	1935	PÅLSSON	Mycket högt
FG 36	1935	ERIKSSON	Mycket högt
FG 37	1935	NILSSON	Mycket högt
FG 38	1934	ANDERSSON	Mycket högt
FG 40	1934	KARLSSON	Mycket högt
LG 211	1942	ANDERSSON	Mycket högt
LG 304	1943	PETTERSSON	Mycket högt
LG 407	1944	KARIN AHLSTRÖM	Mycket högt
LG 432	1945	ANDERSSON	Mycket högt
LG 504	1945	HEDBERG	Mycket högt
LG 633	1947	JANSSON	Mycket högt
LG 704	1948	ANDERSSON	Mycket högt
LG 801	1949	ADOLFSSON	Högt
LG 803	1949	ANDERSSON	Högt
LG 804	1949	ORRE	Högt
LG 805	1949	ERIKSSON	Mycket högt
LG 806	1949	SMAL	Högt
LG 807	1949	BLOM	Mycket högt
LG 808	1949	FALK	Högt
LG 809	1949	BERGLUND	Högt
LG 811	1949	PERSSON	Högt

LG 812	1949	ERIKSSON	Högt
LG 818	1949	PETTERSSON	Högt
LG 819	1950	PETTERSSON	Högt
LG 820	1950	ERIKSSON	Högt
LG 823	1950	GLANSING KARLSSON	Högt
LG 824	1950	PERSSON	Högt
LG 825	1950	BRODÉN	Högt
LG 826	1950	LEANDER JANSSON	Högt
LG 828	1950	ANDERSSON	Högt
LG 829	1950	JANSSON	Högt
LG 831	1950	PERSSON	Högt
LG 832	1950	KARLSSON	Högt
LG 833	1950	LARSSON	Högt
LG 835	1950	ERIKSSON	Högt
LG 836	1950	HEDBERG	Högt
LG 902	1950	RÅDBERG	Högt
LG 903	1950	ANDERSSON	Högt
LG 905	1950	SUND	Högt
LG 906	1950	WESTBERG	Högt
LG 907	1950	LANK	Högt
LG 909	1950	ANDERSSON	Högt
LG 910	1950	JANSSON	Högt
LG 911	1950	SAXÉN	Högt
LG 912	1950	JAKOBSSON	Högt
LG 913	1951	PERSSON	Högt
LG 917	1951	ERIKSSON	Högt
LG 919	1951	WICKMAN	Högt
LG 920	1951	LARSSON	Högt
LG 922	1951	PETTERSSON	Högt
LG 924	1951	KARLSSON	Högt
LG 925	1951	ERIKSSON	Högt
LG 927	1951	ANDERSSON	Högt
LG 928	1951	ELFVING	Högt
LG 929	1951	OLSSON	Högt
LG 930	1951	ERIKSSON	Högt
LG 931	1951	FRISK	Högt
LG 934	1951	SARA	Högt
LG 935	1951	VADLING	Högt
LG 1003		STINA PETTERSSON	Mycket högt
LG 1006	1951	JANSSON	Mycket högt
LG 1007	1951	GUSTAVSSON	Mycket högt
LG 1008	1952	KARLSSON	Mycket högt
LG 1010	1952	DANIELSSON	Mycket högt
LG 1011	1952	BLOM	Mycket högt
LG 1012	1952	FORS	Mycket högt
LG 1016	1952	DANIELSSON	Mycket högt
LG 1017	1952	ANDERSSON	Mycket högt
LG 1018	1952	NORDSTRÖM	Mycket högt
LG 1019	1952	TÖRNQVIST	Mycket högt
LG 1021	1952	ANDERSSON	Mycket högt

LG 1023	1952	SKOGMAN	Mycket högt
LG 1024	1952	THUNBERG	Mycket högt
LG 1025	1952	HÄLL	Mycket högt
LG 1026	1952	KARLSSON	Mycket högt
LG 1028	1952	GRANBERG	Mycket högt
LG 1031	1953	ANDERSNILS	Mycket högt
LG 1032	1953	RASK	Mycket högt
LG 1033	1953	IGELSTRÖM	Mycket högt
LG 1034	1953	ANDERSSON	Mycket högt
LG 1035	1953	LILLA DANIEL	Mycket högt

Kvarteren FH och FI

Beskrivning

Kvarteren FH och FI består av enkla rader med gravar i kyrkogårdens norra och västra sidor, samt mellan kvarteren FG och FK. Kvarteren omges av grusgångar och kantas mot söder av stora lindar. Mellan de två ytorna finns en enkel vattenpost.

Gravvårdarna är alla av stående sten från omkring mitten av 1900-talet till och med 2000-talet.

De stora lindarna mellan FH och FI planterades troligen i och med 1920-talets utvidgning. De markerar den mellangamla kyrkogårdens norra utkant.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren och dess gravvårdar utgör ej en landskapsarkitektoniskt viktig del av kyrkogården. Gravvårdstyperna finns i andra kvarter som bedöms vara viktigare att bevara.

De stora lindarna är rumsskapande och tydliggör den norra gränsen för 1920-talets kyrkogård och är viktiga för kyrkogårdens helhet.

Riktlinjer

Lindarna bör bevaras för framtiden.

Lista över utpekade gravar

Inga utpekade gravar i områdena FH och FI.

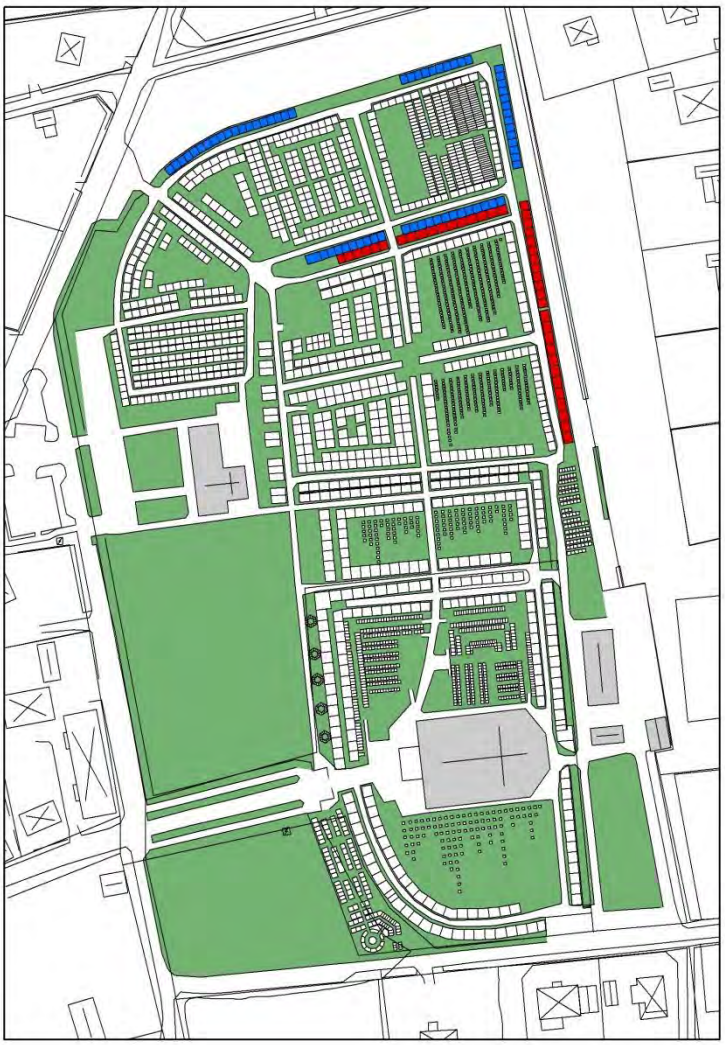

Grangärde kyrkogård med FH och FI markerade i rött och blått.

De stora lindarna markerar kyrkogårdens tidigare avslut mot norr.

Kvarter FK-LK och FL

Beskrivning

Stort plant hällområde utan träd. Gravraderna är utlagda i nordsydlig riktning och åtskiljs av låga häckar. Området är delat i två kvarter genom en grusad gång. Västra delen, FL, har dubbelgravar och något större hällar, nästan kvadratiska. Västra området, LK, har något mindre hällar för ensamgravar. Ytterraden, FK, har stora hällar. Gravvårdarna längst västerut samt längs ytterraden restes från 1950-talet och framåt.

I områdets norra kant, vid staketet, finns en bassäng i svart skiffer. Omgivande mark är plattsatt med samma typ av skiffer med plats för soptunnor och bänkar.

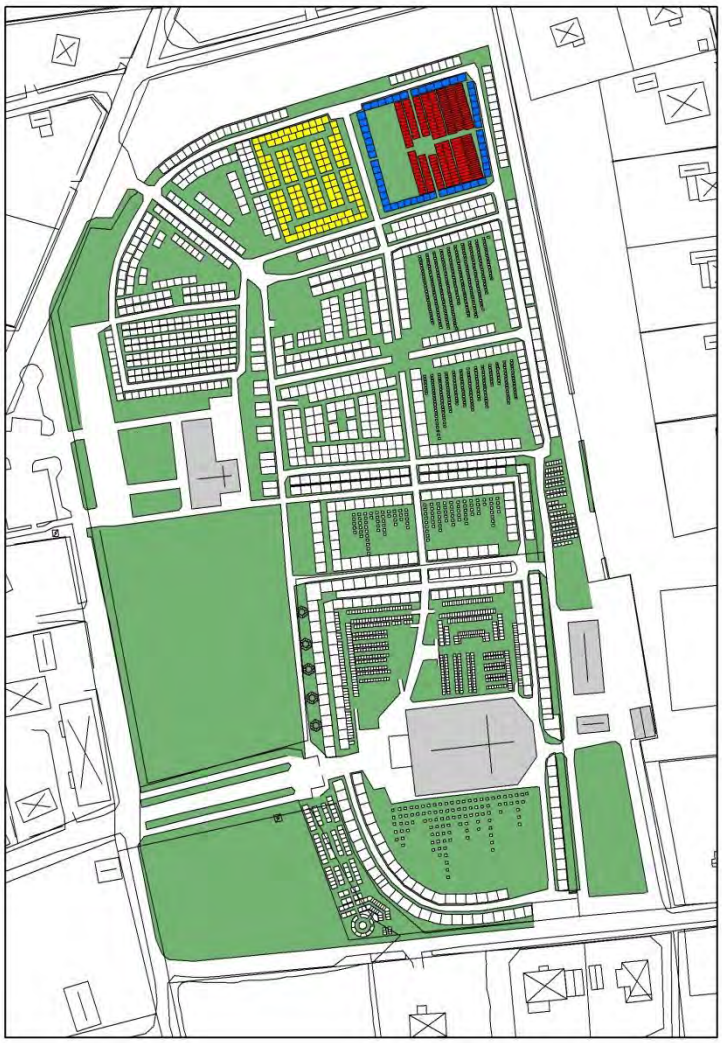

Grangärde kyrkogård med FK markerade i blått, LK i rött och FL i gult.

Norr om lindarna finns kvarter från 1960- och 70-talen.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren FK, LK och FL ligger i gränslinjen för att ha vissa tidstypiska drag som börjar bli historiska, men som i vissa fall även förekommer på dagens gravvårdar. I jämförelse med andra kvarter på

Dubbla rader med mellanstora hällar. Låga måbärshäckar skiljer raderna åt och ger området en tydlig struktur.

kyrkogården har dessa kvarter inte utmärkande kulturhistoriska värden. Området uppvisar gravskicket under 1960-talet med förhållandevis stora stenar för familjegravar och något mindre hällar för ensamgravar samt stenar i stor variation vad avser stentyp och stenfärg.

Riktlinjer

Samtliga stenar på LK är fotograferade, men några speciella kulturhistoriskt motiverade riktlinjer bedöms inte som nödvändiga idag. Detta kvarter kan dock behöva en ny kulturhistorisk bedömning inom 20 år.

Utpekade gravvårdar

Inga gravvårdar är idag utpekade som särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

Kvarter FM och FN

Beskrivning

Kvarteren FN och FM utgörs av två olika trekanter som ligger på varsin sida om en asfalterad gång. Varje trekant har en låg häck planterad innanför ytterraden. Området är öppet, luftigt och helt gräsbevuxet.

Inne på kvarteren finns mindre träddungar som ramar in gången från nordvästentrén. Mellan träden finns ca 3x6 m stora skifferbelagda områden.

Gravvårdarna består av stora rektangulära hällar, ca 50x50cm stora. Gravstenarna är från 1976 och framåt.

Kulturhistorisk bedömning

Områdets uppbyggnad med gröna träddungar och skifferbeläggning har arkitektoniska kvaliteter, men området har på grund av sin låga ålder inte bedömts i detta inventeringsarbete.

Riktlinjer

Inga kulturhistoriskt motiverade riktlinjer kan anges idag.

Grangärde kyrkogård med FM markerat i rött och FN markerat i blått.

Utpekade gravvårdar

Inga gravvårdar inom detta område är speciellt utpekade.

Kvarter FN och FM. Den besökare som nalkas kyrkogården från nordvästentrén omhuldas av knotiga stammar och skir grönska på båda sidor om gången.

Kvarter FO

Beskrivning

Kvarter FO är ett plant kistområde för dubbelgravar som är helt gräsbevuxet utan inre gångar. Gravraderna är raka och löper i huvudsak i östvästlig riktning. Samtliga stenar är stående, de bredlåga, men området har stor variation i färg och form. Mellan stenarna går låga rygghäckar. Gravvårdarna är resta från år 1989 och framåt, men de flesta är resta på 2000-talet.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarterets låga ålder gör att det ännu inte har ett eget kulturhistoriskt värde, och inga gravvårdar inom detta område är speciellt utpekade.

Riktlinjer

Inga kulturhistoriskt motiverade riktlinjer kan anges.

Lista över utpekade gravar

Inga gravvårdar kan idag pekas ut som särskilt kulturhistoriskt värdefulla.

Kvarter FO

KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

CGK Centrala Gravvårdskommittén (2007), *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*
Darphin, Jean-Paul (2006),Kulturhistorisk karaktärisering av kyrkor Västerås stift, *Grangärde kyrka*
Magnevill, Anders (1968), *Grangärde församlings minnesbok. D. 2*
Östberg, Bengt (2011), *Grangärde kyrkby –byn mellan sjöarna*,

Otryckta källor

Landsarkivet i Uppsala, Grangärde kyrkoarkiv

OIb:1, Handlingar om kyrkogården
Anteckningar förda vid slutbesiktning av inhägnad vid Grangärde kyrkogård
Beskrivning över förslag till utvidgning av kyrkogården i Grangärde
Brev till Kyrkoherden A. Magnevin
Föreskrifter för gravar och plantering på nyanlagt område
Grangärde kyrkogård Beskrivningav arbeten för omedelbar anläggning av nya familjegravar, Erik Fant
Gravöppningsutredningskommitténs utredning,
Kyrkogårdsstadga
Köpekontrakt
Protokoll, Kommitten för inhägnad av kyrkogården

KV:2
Protokoll vid sammanträde med Grangärde kyrkogårdsnämnd

R: Kartor och Ritningar,
Förslag till omläggning Grangärde Kyrkogård, odaterad ritning
Ritning från 1925
Ritning över gravkapell från 1927

Intervju

Telefonsamtal den 18 oktober 2016

Persson, Roland, kyrko- och fastighetsförerståndare i Gränge-Säfsnäs församling,

Dalarnas museum